МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

5–9 класи

Програма для загальноосвітніх навчальних закладів[1]

Зміст

Пояснювальна записка 6

Роль зарубіжної літератури у формуванні ключових компетентностей 6

Завдання реалізації наскрізних ліній у вивченні зарубіжної літератури 15

Завдання вивчення зарубіжної літератури в основній школі..... 17

Структура програми 18

Завдання вивчення літератури в 5–7 класах (прилучення до читання):..... 28

Завдання вивчення літератури у 8–9 класах (системне читання):..... 29

Навчальні програми 5-9 класів 32

5 клас..... 32

1. Вступ (*2 години*) 32

2. Казки народів світу (*18 годин*)..... 34

3. Природа і людина (*8 годин*)..... 37

4. Світ дитинства (*10 годин*)..... 38

5. Сила творчої уяви (*8 годин*) 40

6. Сучасна література. У колі добрих героїв (*8 годин*)..... 42

7. Підсумки (*2 години*) 44

[1] Програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804

Для вивчення напам’ять 45

6 клас 45

2. Міфи народів світу (*7 годин*) 47

4. Пригоди і фантастика (*16 годин*) 51

5. Людські стосунки (*12 годин*) 54

6. Поетичне бачення світу (*6 годин*) 56

7. Образ майбутнього в літературі (*4 години*) 58

8. Сучасна література. Зростання і взаємини зі світом (*4 години*) 59

9. Підсумки (*2 години*) 61

Для вивчення напам’ять 63

7 клас 63

1. Вступ (*2 години*) 63

2. Билини і балади (*10 годин*) 65

3. Історічне минуле в літературі (*10 годин*) 67

4. Духовне випробування людини (*6 годин*) 70

5. Дружба і кохання (*9 годин*) 71

6. Літературний детектив (*5 годин*) 74

8. Сучасна література. Я і світ (*6 годин*) 79

9. Підсумки (*2 години*) 81

Для вивчення напам’ять 82

8 клас 82

1. Вступ (*2 години*) 83

2. Священні книги людства як пам'ятки культури і джерело літератури (*7 годин*) 84

3. Античність (*11 годин*) 86

4. Середньовіччя (*8 годин*) 90

5. Відродження (*12 годин*) 93

6. Бароко і класицизм (*8 годин*) 96

Для вивчення напам’ять 101

9 клас 102
1. Вступ (*2 години*) 102
2. Просвітництво (*9 годин*) 104
3. Романтизм (*18 годин*) 106
4. Реалізм (*13 годин*) 110
5. Нові тенденції у драматургії кінця XIX–початку XX ст. (*7 годин*) 113
6. Література XX–XXI ст. Життя, історія, культура (*7 годин*) 115
7. Підсумки (*2 години*) 118
Для вивчення напам'ять 120

Додатки **121**

Додаток 1. Список творів для додаткового читання 121
5 клас 121
6 клас 122
7 клас 123
8 клас 125
9 клас 126
Кіноповісті та кіноромани 126

Додаток 2. Сучасна науково-методична література для вчителя 128
Нормативні документи 128
Монографії, посібники, словники, довідники 128
Періодичні фахові видання 133
Сайти бібліотек 134

Авторський колектив:

О. М. Ніколенко, *доктор філологічних наук, проф., зав. кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (керівник авторського колективу);* ***К. В. Таранік-Ткачук****, кандидат педагогічних наук, головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України;* ***С. П. Фоміна,*** *зав. сектору науково-методичного забезпечення змісту освіти загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською та іншими мовами національних меншин Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України;* ***О. В. Ревнивцева,*** *зав. навчально-методичного кабінету зарубіжної літератури та російської мови Кіровоградського ОІППО імені В. Сухомлинського;* ***Т. П. Сегеда,*** *учитель-методист гімназії № 117 імені Лесі Українки м. Києва;* ***Н. В. Онищенко****, учитель-методист спеціалізованої школи № 80 м. Києва.*

Робоча група, яка здійснила розвантаження програми відповідно до наказу № 100 Міністерства освіти і науки України від 6.02.2015 р. та відповідно до наказу № 617 Міністерства освіти і науки України від 3.06.2016 р:
І. В. Мегедь, *учитель-методист Технічного ліцею Шевченківського району м. Києва (голова робочої групи, 2015),* ***Л. П. Юлдашева,*** *учитель-методист Тальнівського економіко-математичного ліцею Черкаської обл. (голова робочої групи, 2016);* ***О. Ю. Котусенко,*** *головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України;*
О. В. Гайдамака, *завідувач сектору профільної середньої освіти і підготовки вчителів Інституту модернізації змісту освіти;* ***С. Є. Голяс,*** *учитель-методист гімназії № 86 «Консул» м. Києва;* ***О. В. Гученко,*** *учитель-методист Козівської ЗОШ І–ІІІ ступенів № 2 Тернопільської обл.;* ***І. І. Звершиховська,*** *учитель-методист ЗОШ № 82 м. Києва;* ***М. В. Коровай,*** *учитель І категорії Первомайської ЗОШ І–ІІІ ступенів Миколаївської області;*

Ж. В. Костюк, *учитель-методист Хмельницької ЗОШ І–ІІІ ступенів № 3 Вінницької області;* ***Ю. І. Лонська****, учитель-методист, заступник директора з навчально-виховної роботи ЗОШ № 286 м. Києва;* ***В. Г. Макаренко,*** *старший учитель Попаснянської гімназії № 20 Луганської області;* ***О. М. Ніколенко,*** *доктор філогічних наук, професор, зав. кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;* ***Н. В. Онищенко,*** *учитель-методист спеціалізованої школи № 80 м. Києва;* ***Н. І. Підгорна****, учитель-методист ЗОШ І–ІІІ ступенів № 2 м. Тального Черкаської області;* ***О. В. Пітерська,*** *учитель-методист ЗОШ І–ІІІ ступенів № 18 м. Білої Церкви Київської області;* ***О. О. Семенюк,*** *учитель-методист зарубіжної літератури Скандинавської гімназії м. Києва;* ***В. В. Снєгірьова,*** *кандидат педагогічних наук, головний редактор журналу «Всесвітня література в сучасній школі»;* ***Л. В. Тарнавська,*** *учитель-методист НВК «Святошинська гімназія» м. Києва;* ***С. О. Тіхоненко,*** *учитель-методист гімназії № 9 м. Кропивницького****;*** ***В. І. Ткаченко,*** *голова творчого об'єднання перекладачів КО НСП України;* ***В. Г. Туряниця****, учитель-методист Свалявської гімназії Закарпатської області;* ***Н. В. Химера,*** *методист НМК української мови та літератури, зарубіжної літератури КНЗ КОР «КОІПОПК»;* ***О. М. Хрипун****, учитель-методист ліцею № 227 м. Києва.*

Робоча група, яка здійснила оновлення програми відповідно до наказу № 201 Міністерства освіти і науки України від 13.01.2017 р. та наказу №201 від10. 02. 2017 р.:

Л. П. Юлдашева, *учитель-методист Тальнівського економіко-математичного ліцею Черкаської області (голова робочої групи);* ***І. О. Смірнова*** *(модератор), учитель-методист Сахновецької ЗОШ І–ІІІ ступенів Старокостянтинівського району Хмельницької області;* ***С. І. Горбачов****, директор спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів*

№ 148 імені Івана Багряного з поглибленим вивченням української мови та літератури м. Києва; ***Т. П. Матюшкіна****, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання ЧОІППО ім. К. Д. Ушинського;* ***О. В. Пітерська****, учитель-методист ЗОШ І–ІІІ ступенів № 18 м. Білої Церкви Київської області.*

Радість – всесвіту пружина,
Радість – творчості душа,
Дивна космосу машина
Нею живиться й руша.
Радість квіти розвиває
І розгін дає сонцям,
Їх в простори пориває,
Невідомі мудрецям.

Ф. Шиллер. Ода «До радості»
у перекладі М. Лукаша
(гімн Євросоюзу)

Пояснювальна записка

Програму розроблено на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462) та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» (2016 р.).

Метою базової загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення й поведін-

ки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник школи – це патріот України, який знає її історію; носій української культури, який поважає культуру інших народів; компетентний мовець, що вільно спілкується державною мовою, володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості й ініціативності, має уявлення про світобудову, бережно ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки й техніки, дотримується здорового способу життя.

Роль зарубіжної літератури у формуванні ключових компетентностей

	Ключові компетентності	**Компоненти**
1	Спілкування державною (і рідною — у разі відмінності) мовою	**Уміння:** • сприймати, розуміти інформацію державною мовою; • усно й письмово тлумачити поняття, факти, висловлювати думки, почуття, погляди. **Ставлення**: • поцінування української мови як державної – чинника національної ідентичності; • готовність активно послуговуватися українською мовою в усіх царинах жит-

		тя. **Навчальні ресурси:** • текстоцентризм; • дискусія, дебати, діалог
2	Спілкування іноземними мовами	**Уміння:** • читати тексти іноземною мовою за умови вивчення відповідної іноземної мови в школі; • зіставляти оригінальні тексти з українськими художніми перекладами. **Ставлення**: • усвідомлення багатства рідної мови; • готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур. **Навчальні ресурси:** • зіставлення текстів українських перекладів літературних творів та оригіналів
3	Математична компетентність	**Уміння:** • розвивати абстрактне мислення; • установлювати причиново-наслідкові зв’язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; • чітко формулювати визначення і будувати гіпотези; • перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема).

		Ставлення: • прагнення висловлюватися точно, логічно та послідовно. **Навчальні ресурси:** • роздум (визначення тези, добір аргументів, наведення прикладів, формулювання висновків), висунення гіпотези та її обґрунтування; • тексти, в яких наявні графіки, таблиці, схеми тощо
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	**Уміння:** • швидко й ефективно шукати інформацію, використовувати різні види читання для здобуття нових знань; • здійснювати пошукову діяльність, словесно оформлювати результати досліджень; • критично оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі, відображені у творах літератури **Ставлення**: • готовність до опанування новітніх технологій; • оперативне реагування на технологічні зміни. **Навчальні ресурси:**

		• інноваційні технології навчання (інтерактивні, інформаційно-комунікаційні)
5	Інформаційно-цифрова компетентність	**Уміння:** • діяти за алгоритмом, складати план тексту; • використовувати інтернет-ресурси для отримання нових знань. **Ставлення:** • задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; • прагнення дотримуватися етичних норм у віртуальному інформаційному просторі; • критичне ставлення до медійної інформації. **Навчальні ресурси:** • дописи в соціальних мережах і коментарі до них; • інструментальні тексти (алгоритми, інструкції тощо); • складання плану; • аналіз медіатекстів (виявлення маніпулятивних технологій)
6	Уміння вчитися впро-	**Уміння:**

	довж життя	• визначати мету навчальної діяльності та способи її досягнення; • планувати й організовувати власну навчальну діяльність; • читати, використовуючи різні види читання: ознайомлювальне, вибіркове, навчальне тощо; • постійно поповнювати власний словниковий запас; • користуватися різними джерелами довідкової інформації (словники, енциклопедії, онлайн-ресурси тощо); • здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; • застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети і ситуації спілкування. **Ставлення:** • прагнення використовувати українську мову в різних життєвих ситуаціях; • готовність удосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію; • розуміння ролі читання для власного інтелектуального зростання. **Навчальні ресурси:** • інструкції з ефективного самонавчання; • довідкова література, зокрема пошукові

		системи; • електронні мережеві бібліотеки
7	Ініціативність і підприємливість	**Уміння:** • презентувати власні ідеї та ініціативи чітко, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби; • застосовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій, рішень і виявлення лідерських якостей. **Ставлення:** • готовність брати відповідальність за себе та інших; • розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри. **Навчальні ресурси:** • тексти офіційно-ділового стилю (резюме, доручення тощо), самопрезентація, зразки реклами, літературні твори, які містять моделі ініціативності
8	Соціальна та громадянська компетентності	**Уміння:** • аргументовано і грамотно висловлювати власну думку щодо суспільно-політичних питань; • уникати дискримінації інших під час спілкування; • критично оцінювати тексти соціально-політичного змісту.

		Ставлення: • поцінування людської гідності; • повага до закону та правових норм, зокрема до норм українського мовного законодавства; • утвердження права кожного на власну думку. **Навчальні ресурси:** • інтерактивні технології навчання; • художні твори, які містять моделі демократичного державного устрою
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	**Уміння:** • використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; • дотримуватися норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури людини; • читати літературні твори, використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; • створювати тексти, висловлюючи власні ідеї, спираючись на досвід і почуття та використовуючи відповідні зображально-виражальні засоби. **Ставлення:** • потреба читання літературних творів для

		естетичної насолоди та рефлексії над прочитаним; • відкритість до міжкультурної комунікації; • зацікавленість світовими культурними набутками. **Навчальні ресурси:** • твори різних видів мистецтва; • мистецькі проекти
10	Екологічна грамотність і здорове життя	**Уміння:** • не завдавати шкоди довкіллю в ході власної діяльності; • сприймати довкілля як життєдайне середовище; • бережливо ставитися до природи як важливого чинника реалізації особистості; • розуміти переваги здорового способу життя. **Ставлення:** • готовність зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутнього; • набуття знань про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного поступу. **Навчальні ресурси:** • аналіз літературних текстів (епізодів)

		екологічного спрямування, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проектів

Запровадження наскрізних ліній **«Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека»** й **«Підприємливість і фінансова грамотність»** сприятиме забезпеченню такого переходу.

Завдання реалізації наскрізних ліній у вивченні зарубіжної літератури

Наскрізна лінія	Загальна мета	5-7 класи	8-9 класи
«Екологічна безпека й сталий розвиток» (НЛ-1)	Формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості задля збереження й захисту довкілля	Розкриття взаємозв’язків людини і навколишнього середовища в процесі вивчення творів у рубриці «Природа і людина».	Усвідомлення краси природи, її благотворного впливу на людину, розкриття значення образного слова для висловлення емоцій та почуттів, розуміння образу природи
«Громадянська відповідальність» (НЛ-2)	Формування відповідального члена громади та суспільства, який	Формування здатності до ненасильницького розв’язання конф-	Осмислення та захист особистих прав і прав інших людей,

	розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, а також — виховання національно свідомої особистості, яка спирається у своїй діяльності на культурні традиції та вектори розвитку суспільства	ліктів.	усвідомлення своєї ролі в суспільстві і набуття вмінь брати участь у процесі ухвалення рішень
«Здоров'я і безпека» **(НЛ-3)**	Формування всебічно розвиненого члена суспільства, здатного усвідомлювати пріоритетність здорового способу життя, допомагати у формуванні безпечного здорового життєвого середовища	Усвідомлення переваг здорового способу життя та безпечної поведінки.	Осмислення причиново-наслідкових зв’язків між власними рішеннями та поведінкою, здоров’ям та безпекою, набуття знань та умінь правильної поведінки в критичних та небезпечних ситуа-

			ціях
«Підприємливість і фінансова грамотність» (**НЛ-4**)	Розуміння практичних аспектів фінансових питань (заощадження, інвестування, запозичення, страхування тощо); розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі	Розуміння ролі ініціативності та підприємливості в суспільстві для особистого кар'єрного зростання.	Осмислення неординарності як важливої риси людини для її самореалізації в житті, спонукання учнів до творчих рішень у процесі розв'язання проблем, усвідомлення користі та необхідності спільної діяльності

Головна мета вивчення предмета «Зарубіжна література» в загальноосвітній школі – прилучення учнів до кращих здобутків зарубіжної літератури та культури, розвиток творчої особистості (читача), формування в неї гуманістичного світогляду, високої моралі, естетичних смаків, а також якостей громадянина України, який усвідомлює свою належність до світової спільноти.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в основній школі

Основними завданнями вивчення зарубіжної літератури в основній школі є:

1) формування стійкої мотивації до читання художньої літератури, до вивчення зарубіжної літератури як скарбниці духовних цінностей людства;

2) ознайомлення учнів із найкращими зразками оригінальної й перекладної літератури («золотого» фонду класики та сучасної);
3) поглиблення уявлень про специфіку художньої літератури як мистецтва слова;
4) формування читацької та мовленнєвої культури;
5) розвиток умінь і навичок учнів сприймати, аналізувати й інтерпретувати літературний твір у культурному контексті, у зв'язках з іншими видами мистецтва, в аспекті актуальних питань сучасності й становлення особистості;
6) активізація інтересу до вивчення іноземних мов у процесі читання творів зарубіжних письменників;
7) формування поваги до різних мов, культур, традицій, толерантного ставлення до всіх рас, народів, народностей і національностей;
8) виховання любові до української мови і літератури як органічного складника світової культури, прагнення до збереження рідної мови, національних традицій і цінностей в умовах глобалізації світу;
9) формування духовного світу особистості, її високої моралі, ціннісних орієнтацій;
10) розвиток творчих здібностей, культури спілкування, критичного мислення;
11) формування етичних уявлень та естетичних смаків;
12) розширення культурно-пізнавальних інтересів особистості.

Структура програми

Програма із зарубіжної літератури для 5–9 класів містить:

1) «Пояснювальну записку», в якій визначено нормативну базу, мету і завдання предмета, змістові лінії та їхню реалізацію в програмі, основні підходи та принципи викладання зарубіжної літератури в школі;

2) розподіл годин за кожним класом (загальна кількість годин на рік, кількість годин на текстуальне вивчення творів (за розділами), розвиток мовлення, позакласне читання, резервний час);
3) зміст навчального матеріалу й державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів (за класами та розділами);
4) перелік творів для вивчення напам'ять (до кожного класу);
5) «Список творів для додаткового читання (для уроків позакласного читання й уроків із резервного часу)» – додаток 1;
6) «Сучасна науково-методична література для вчителя» – додаток 2.

У програмі реалізовано ***структуру літературної освіти***, яка затверджена новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти.

Курс зарубіжної літератури в 11-річній загальноосвітній школі поділено на три етапи:

1) *5–7 класи – прилучення до читання,*
2) *8–9 класи – системне читання,*
3) *10–11 класи – творчо-критичне читання*.

Вивчення зарубіжної літератури побудовано на поєднанні:

1) у 5–7 класах проблемно-тематичного й жанрового принципів;
2) у 8–9 класах — історико-літературного й жанрово-родового принципів;
3) у 10–11 класах — історико-літературного й мультикультурного принципів.

Така структура дає можливість вивчати твори зарубіжної літератури *не тільки за хронологією*, а й за принципом *концентричного розширення* (від простого – до складного, від початкових уявлень про літературне явище або творчість письменника – до поглиблення знань про них).

Структура літературної освіти реалізує *принцип перспективності* в навчанні, дає можливість учням повертатися до того чи того письменника або етапу

літератури в різні періоди, виховує у школярів повагу до книжки, потребу йти поруч з улюбленими творами й митцями протягом подальшого життя.

У **5–7 класах** в учнів мають бути сформовані основні вміння й навички роботи з художнім твором, початкові уявлення про творчість письменників, окремі жанри, елементи змісту і форми, їхній взаємозв'язок.

У **8–9 класах** учні отримують загальні уявлення про перебіг літературного процесу, школярам запропоновано для вивчення ті художні твори та явища, які репрезентують певну добу і водночас відповідають особливостям саме їхнього віку.

У **10–11 класах** уявлення про літературний процес та його складники будуть поглиблені внаслідок спеціального текстуального аналізу доволі непростих для розуміння підлітків окремих шедеврів світової літератури («Одіссея» Гомера, «Божественна комедія» Данте, «Гамлет» В. Шекспіра, «Фауст» Й. В. Ґете, соціально-психологічні й філософські романи та п'єси XIX–XX століть тощо). Під час викладання літератури в 10–11 класах учитель отримає більше можливостей для поглибленого аналізу вершинних творів, до того ж початкові знання про епохи, специфіку літературних напрямів, течій, жанрів, стилів, фонові культурологічні знання учні вже отримають у 8–9 класах. Повернення до окремих етапів літератури й письменників у 10–11 класах відбудеться на новому рівні сприйняття учнів, які стануть старшими за віком і більш підготовленими (протягом 8–9 класів) до осмислення складних творів зарубіжних авторів.

Перелік художніх творів для вивчення ***в 5–9 класах*** укладений відповідно до вікових особливостей дітей і підлітків на підставі рекомендацій науковців, учителів, психологів, бібліотекарів, а також результатів досліджень кола дитячого й підліткового читання школярів різних вікових категорій.

Програма є основою для календарно-тематичного та поурочного планування, в якому вчитель самостійно, враховуючи запропоновану кількість го-

дин на вивчення тем у межах розділу, розподіляє години на вивчення художніх творів і види навчальної діяльності, планує види роботи, спрямовані на опанування змісту матеріалу та формування вмінь і навичок учнів, опрацювання різних рубрик програми.

Це дасть змогу вчителеві вільно й творчо підійти до реалізації програми в кожному класі, врахувати інтереси й рівень підготовки учнів, конкретні умови викладання (наявність художніх текстів; можливість використання інформаційно-комунікаційних технологій; рівень володіння учнями іноземними мовами; знання української мови і літератури, історії та інших предметів; підготовка до контрольного оцінювання тощо).

Програма містить ***обов'язковий і варіативний компоненти*** (відповідно **80 % : 20 %**). У кожному класі запропоновано теми й твори для обов'язкового текстуального вивчення, зокрема поетичні твори для вивчення напам'ять. Варіативний компонент забезпечується можливістю вибору (вчителем та учнями) творів у межах обов'язкових тем, а також для уроків вивчення сучасної літератури, розвитку мовлення, позакласного читання і для уроків із резервного часу. Вибір учнів (в окремих розділах і темах програми) вимагає від учителя відповідного планування уроків, творчості, урахування читацьких інтересів молоді, здатності йти поруч зі своїми вихованцями, допомагати формуванню їхніх духовних потреб та естетичних смаків у сучасний період. Якщо твір, запропонований для альтернативного вивчення, не буде вибраний для текстуального вивчення, його можна вивчати на уроках позакласного читання.

Літературна освіта в основній школі спрямована на розвиток сформованих (у початковій школі) і формування нових компетентностей і компетенцій.

Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти програма із зарубіжної літератури для 5–9 класів забезпечує розвиток ***ключових компетентностей*** (*уміння вчитися, спілкуватися державною,*

рідною та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційної, соціальної, громадянської, загальнокультурної), а також спрямована на формування ***літературної компетентності***, яка передбачає:

1) розуміння учнями літератури як невід'ємної частини національної і світової художньої культури;
2) усвідомлення специфіки літератури як мистецтва слова, її гуманістичного потенціалу й місця в системі інших видів мистецтва;
3) знання літературних творів, обов'язкових для вивчення, ключових етапів і явищ літературного процесу, основних світоглядних позицій видатних письменників, усвідомлення їхнього внеску в скарбницю світової культури;
4) оволодіння основними літературознавчими поняттями й застосування їх у процесі аналізу та інтерпретації творів;
5) формування якостей творчого читача та розвиток читацького досвіду;
6) уміння й навички створення усних і письмових робіт різних жанрів;
7) уміння орієнтуватися у світі художньої літератури й культури (класичної та сучасної), оцінювати художню вартість творів, порівнювати їх (у різних перекладах; в оригіналах і перекладах, переспівах; утілення в інших видах мистецтва тощо).

Складниками літературної компетентності є *емоційно-ціннісна, літературознавча, загальнокультурна, компаративна* ***компетенції*** особистості, які мають бути сформовані поступово під час вивчення зарубіжної літератури.

Формування ***літературної компетентності*** та її складників тісно пов'язано з формуванням ***комунікативної компетентності***, розвитком умінь і навичок володіння учнями українською мовою, а також іноземними мовами, видами мовленнєвої діяльності, основами культури усного і писемного мовлення.

Викладання зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах України здійснюється ***українською мовою***. Твори зарубіжних письменників у

курсі зарубіжної літератури вивчаються ***в українських перекладах.*** Для зіставлення можливе залучення перекладів, переспівів іншими мовами, якими володіють учні. За наявності необхідних умов (*достатнє володіння учнями мовою оригіналу, якою написаний художній твір; якісна підготовка вчителя, зокрема можливість дослідження образної системи, засобів виразності, стилістичних особливостей твору мовою оригіналу*) бажаним є розгляд художніх текстів (у фрагментах або цілісно) мовою оригіналу, наприклад, творів О. Пушкіна, А. Чехова – російською, О. Генрі, Дж. Лондона – англійською, Й.-В. Ґете, Ф. Шиллера – німецькою тощо. У такому разі предмет «Зарубіжна література» виконує додаткову функцію вдосконалення володіння учнями україномовних шкіл іноземними мовами.

Компетентнісний підхід реалізовано у *«Державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів»*, які сформульовано комплексно – до кожного розділу програми з метою системного формування компетенцій і компетентностей учнів, актуалізації вивченого і постійного закріплення, поглиблення, розвитку набутих знань, умінь, навичок, підготовки до контрольного оцінювання.

У програмі із зарубіжної літератури для 5–9 класів реалізовано *цілісний підхід до вивчення художніх творів*, який відповідає специфіці художньої літератури як виду мистецтва. До програми кожного класу введено невеликий обсяг художніх текстів (відповідно до вікових особливостей учнів), які школярі мають прочитати повністю, маючи змогу осягнути їх як неподільну художню цілість. Художній твір, прочитаний у повному обсязі (повільно, уважно, творчо), дає можливість отримати цілісне естетичне та емоційне враження, спонукати роботу думки й уяви, сформувати вміння й навички читацької культури. Настанова на зменшення кількості художніх текстів і водночас на їхнє цілісне прочитання, сприймання й осмислення, що забезпечує програма, відповідає здоров'язбережувальним технологіям в освіті (уникнення фізичного перевантаження учнів, створення комфортного освітнього сере-

довища, формування оптимістичних очікувань та їхня реалізація під час зустрічі з прекрасним).

Програма із зарубіжної літератури побудована на підставі ***діяльнісного підходу***, що є ключовим для всієї базової і повної загальної середньої освіти. Досягнення належного рівня сформованості вмінь учнів у всіх видах читацької діяльності, якостей творчого читача, опанування сучасного світу з урахуванням здобутків художньої літератури, української та іноземної мов, культури різних країн і народів – основний результат вивчення зарубіжної літератури в школі.

У програмі відображено чотири змістові лінії літературного компонента Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: ***емоційно-ціннісну, літературознавчу, культурологічну, компаративну.***

Емоційно-ціннісна лінія забезпечує розкриття гуманістичного потенціалу та естетичної цінності творів художньої літератури. Емоційно-ціннісна лінія спрямована на формування духовно-емоційного світу учнів, їхніх етичних позицій, світоглядних уявлень і переконань, а також на розвиток інтересу учнів до художньої літератури, розширення кола їхнього читання, орієнтування у світі класичної і сучасної літератури (зокрема в бібліотечних фондах, інтернет-ресурсах) із метою пошуку необхідної книжки, розвитку вмінь і навичок читацької діяльності.

Емоційно-ціннісна лінія втілена передусім *у змісті навчального матеріалу*. У програмі представлено популярні твори для дітей та юнацтва:

- для ***5–7 класів*** — актуального морального змісту, про національні події, характери, традиції; пригодницькі, детективні, фантастичні, казкові,
- для ***8–9 класів —*** художні твори різних родів і жанрів, які презентують ключові історико-літературні епохи (відповідно до вікових особливостей учнів);

- у ***10–11 класах*** **—** курс літератури має бути продовжений, де передбачається вивчення вершинних творів зарубіжної літератури, складніших за змістом і формою, що поглиблюють уявлення учнів про перебіг літературного процесу, репрезентують здобутки різних епох, країн і народів.

Зміст навчального матеріалу в програмі розподілено за розділами й темами, що є актуальними для учнів відповідно до їхніх вікових особливостей. У межах кожного розділу й теми виокремлено етичні й естетичні проблеми (аспекти), в анотаціях увиразнено ціннісні характеристики літературних творів (тематика і проблематика, зміст і засоби створення образів, художні особливості та ін.), підкреслено внесок письменників у скарбницю літератури й культури, популярність їхніх творів за різних часів.

Вивчення літератури в 5-7 класах завершує розділ *«Сучасна література»*, у 8-9 класах — *«Література XX–XXI ст.»*, де представлені твори різних жанрів, популярні в різних країнах і пов'язані з проблемами сучасної молоді, тенденціями розвитку сучасного літературного процесу й культури загалом. Розширення кола сучасної літератури в програмі відбувається поступово: від нескладних творів казкового, пригодницького, фантастичного змісту до творів складніших і за своїм обсягом, і за жанрово-стильовими особливостями, і за проблематикою (моральною, загальнокультурною, історичною, суспільно значущою тощо). Сучасна література має підготувати учнів до входження в сучасний світ, допомогти інтегруватися в соціокультурне середовище, знаходити спільну мову з однолітками різних країн і народів.

На вивчення творів сучасної літератури виділено достатню кількість годин для текстуального вивчення, за потреби можливе їхнє збільшення за рахунок годин для уроків позакласного читання та резервного часу. Розділ «Сучасна література» розрахований на живий діалог учителя й учнів, на *постійне оновлення переліку творів* з урахуванням тенденцій сучасної літератури й культу-

ри, розвитку зв'язків України з іншими країнами та орієнтацією на входження до світової спільноти.

Літературознавча лінія передбачає вивчення літературних творів у єдності змісту й форми, оволодіння учнями основними літературознавчими поняттями й застосування їх під час аналізу й інтерпретації художніх творів; розгляд літературних творів, явищ і фактів у контексті літературного процесу; виявлення специфіки літературних напрямів, течій; розкриття поетикальних (зокрема жанрово-стильових) особливостей художніх творів; ознайомлення учнів із загальними принципами художнього перекладу, необхідними для текстуальної роботи з перекладною літературою.

Літературознавча лінія втілена у змісті навчального матеріалу і в спеціальній рубриці *«Теорія літератури» (ТЛ)*, що супроводжує кожний розділ програми і де зазначені основні поняття й терміни, які учні мають знати й використовувати під час аналізу й інтерпретації художніх текстів. Літературознавчі терміни й поняття подано в програмі за принципами науковості (відповідно до розвитку сучасного літературознавства), послідовності (від простих до складних) й концентричності (від елементарних уявлень до їхнього поглиблення, від загальних понять до їхніх різновидів тощо).

Культурологічна лінія сприяє усвідомленню художньої літератури як важливого складника мистецтва; ознайомленню учнів із фундаментальними цінностями світової художньої культури; розкриттю особливостей творів, літературних явищ і фактів у широкому культурному контексті; висвітленню зв'язків літератури з філософією, міфологією, фольклором, звичаями, віруваннями, культурними традиціями різних народів і національностей; розширенню ерудиції учнів, вихованню їхньої загальної культури, поваги до національних і світових традицій, толерантного ставлення до представників різних культур, віросповідань, рас і національностей.

Культурологічна лінія втілена у відповідній рубриці програми *«Література і культура» (ЛК)*, що супроводжує кожний розділ. У рубриці «Література і культура» розкрито зв'язки літератури з іншими видами мистецтва, філософією, міфологією; утілення літературних творів у живопису, музиці, кіно тощо; подано інформацію про літературні музеї, визначні культурні явища різних країн і народів та ін. Зміст цієї рубрики має орієнтовний характер, учитель може на власний розсуд використати запропонований культурологічний контекст, розширити його за рахунок іншого матеріалу.

Компаративна лінія забезпечує порівняння літературних творів, явищ і фактів, що належать до різних літератур; установлення зв'язків між українською та зарубіжними літературами (генетичних, контактних, типологічних та ін.); розгляд традиційних тем, сюжетів, мотивів, образів у різних літературах; зіставлення оригіналів та україномовних перекладів літературних творів; увиразнення особливостей української культури й літератури на тлі світової; демонстрацію лексичного багатства й невичерпних стилістичних можливостей української мови, а також поглиблення знань і розвиток навичок учнів з іноземних мов.

Компаративна лінія реалізована в програмі у рубриці *«Елементи компаративістики» (ЕК)*, поданій до кожного розділу програми. Рубрика «Елементи компаративістики» забезпечує цілісність уявлень учнів про художню літературу та її місце в системі мистецтва й культури, міжпредметні зв'язки (української та зарубіжної літератур, зарубіжної літератури та історії (української, всесвітньої), зарубіжної літератури та мови (української, іноземної) та ін.). Зміст цієї рубрики програми може бути творчо використаний учителем на тих уроках, які, на його думку, якнайкраще сприяють компаративним студіям, формуванню в учнів відповідних умінь і навичок. Крім зазначених у програмі компаративних паралелей, учитель може вдатися й до інших, розширити зміст рубрики, але обов'язково з урахуванням вікових особливостей учнів, їхніх знань з інших предметів, фонових знань тощо.

Згідно з Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти всі освітні галузі повинні мати *українознавче спрямування*, що безпосередньо стосується літературного компонента галузі «Мови і літератури», до якого належить предмет «Зарубіжна література». З огляду на це у рубриці *«Україна і світ»* висвітлено взаємозв'язки української та зарубіжних літератур, зв'язки зарубіжних письменників з Україною, особливості втілення української теми в їхніх творах, літературні музеї України та інших країн, здобутки українських письменників та перекладачів творів зарубіжних авторів, багатство української мови й літератури на тлі світової культури. Рубрика «Україна і світ» сприятиме національній самоідентифікації учнів, усвідомленню ними національних цінностей та необхідності їх збереження й примноження в умовах глобалізації світу.

Етапи літературної освіти відрізняються принципами відбору літературних текстів, змістом навчального матеріалу, державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, але між ними існує тісний зв'язок і наступність.

Завдання вивчення літератури в 5–7 класах (прилучення до читання):

- сформувати в учнів стійкий інтерес до літератури, прилучити їх до читання;
- сприяти формуванню моральних якостей школярів засобами літератури, їхньої національної самоідентифікації, розумінню значення української мови та іноземних мов в опануванні здобутків світової культури;
- дати уявлення про зміст і форму художнього твору, їхні складники;
- сформувати в учнів основні вміння аналізу та інтерпретації художнього твору;
- сформувати вміння характеризувати літературних персонажів, виявляти засоби виразності;

- дати основні уявлення про оригінал і художній переклад, сформувати елементарні вміння та навички порівняння художніх творів в оригіналах і перекладах (за умови володіння учнями іноземними мовами);
- розвивати вміння та навички зв'язного мовлення (усного й писемного) під час підготовки різних видів робіт (висловлення власної думки щодо прочитаного, характеристика образу, складання плану твору, написання твору на літературну тему тощо).

Завдання вивчення літератури у 8–9 класах (системне читання):

- дати уявлення про основні літературні епохи, напрями, течії в контексті вітчизняної та світової культури;
- розкрити жанрово-родовий поділ літератури, навчити розрізняти твори різних родів і жанрів у їхній специфіці;
- поглибити вміння аналізу та інтерпретації творів літератури із застосуванням основних теоретичних понять;
- сформувати в учнів уміння виокремлювати компоненти змісту й форми, установлювати зв'язки між окремими компонентами твору, визначати їхні функції в тексті;
- навчити школярів зіставляти різні літературні твори, явища, визначати їхню художню своєрідність;
- активізувати інтерес учнів до вивчення літератури в оригіналах і перекладах, розвинути вміння зіставляти оригінали й переклади (за умови володіння відповідною іноземною мовою);
- сприяти самоствердженню учнів, виробленню в них моральних якостей, громадянської позиції;
- розвивати вміння й навички зв'язного мовлення (із застосуванням аргументації, елементів дискусії, оцінки щодо прочитаного та ін.);
- виховувати естетичні почуття та емоції, формувати здібність отримувати естетичне задоволення від прочитаного.

Літературні явища презентуються учням 8-9 класів у перебігу літературного процесу, у розвитку національних літератур та їхніх взаємозв'язках, у широкому контексті культури. У 8–9 класах учні ознайомлюються з основними етапами літературного процесу на тлі світової культури, зі специфічними особливостями різних родів і жанрів літератури в хронологічній послідовності, навчаються розрізняти різні жанри, аналізують та інтерпретують художні твори не тільки в аспекті їхньої проблематики, а й художньої вартості. Твори, запропоновані для вивчення в програмі із зарубіжної літератури, відповідають віковим особливостям учнів, вони не є надто обсяговими і складними для сприймання. Отримавши основні уявлення про перебіг літературного процесу у 8–9 класах із текстуальним вивченням окремих вершинних творів (доступних для їхнього віку), учні зможуть поглибити ці уявлення протягом наступного етапу навчання – у профільній школі.

У 8–9 класах вияскравлюється індивідуальність учнів, відбувається активний процес формування їхнього світогляду, громадянської позиції, національної ідентичності, пошуку місця в сучасному світі. Тому вивчення «золотого» фонду класики і сучасних зарубіжних творів актуального змісту сприятиме становленню особистісних якостей сучасної молоді.

Уміння й навички учнів, набуті протягом ***5–9 класів***, мають бути поглиблені під час подальшого вивчення зарубіжної літератури в старшій школі ***(10–11 класи).***

Викладання зарубіжної літератури в 5–9 класах здійснюється на підставі дидактичних, літературознавчих та методичних ***принципів***:

- ***традиційних*** (*науковість, історизм, зв'язок навчання та виховання, доступність, спрямованість на розвиток учня, особистісний характер читацької діяльності, шкільний аналіз та інтерпретація твору, взаємодія мистецтва й дійсності в естетичній свідомості учня, комунікативність, репрезентативність, країнознавчий підхід та ін*.);

- ***нових*** (*ціннісного підходу, нерепресивної свідомості, іманентності, вивчення літератури в контексті розвитку культури й мистецтва, використання знання різних мов і перекладів, компаративності, діалогізму та ін.*).

Вивчення зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах – творчий процес, у якому вчитель та учні є повноправними партнерами й учасниками культурного діалогу, який має зробити книжку невід'ємною частиною життя нового покоління громадян України у XXI ст., прокласти їм шлях до цивілізованого світу через здобутки художньої літератури різних країн і народів, слугувати збереженню миру й загальнолюдських цінностей.

Навчальні програми 5-9 класів

5 клас

Усього – 70 годин;

текстуальне вивчення творів – 56 годин;

розвиток мовлення – 4 години;

позакласне читання – 4 години;

резервний час – 6 годин.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
1. Вступ (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *осмислює* на прикладі малих фольклорних жанрів взаємозв'язок усього живого на світі, важливість збереження природи як середовища, необхідного для життя людини (**НЛ-1**); • *використовує* народну мудрість у повсякденному житті для уникнення конфліктних	Художня література – духовна скарбниця людства. Роль книжки в сучасному житті. Фольклор, його характерні ознаки. Фольклорні жанри різних народів (прислів'я, приказки, загадки, пісні). Гуманістичні цінності, втілені у фольклорних творах різних народів. Література і фольклор. ***Теорія літератури (ТЛ).*** *Фольклор, прислів'я, приказка, загадка, пісня.*

ситуацій (**НЛ-2**); • *усвідомлює* переваги здорового способу життя в ході вивчення прислів'їв, приказок, загадок, пісень народів світу (**НЛ-3**); • *формує* активну життєву позицію (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *розуміє* значення художньої літератури в сучасному житті людини й людства; • *знає* поняття «фольклор», «прислів'я», «приказка», «загадка», «пісня», *розрізняє* їх за будовою і художніми особливостями*;* • *наводить приклади і розкриває* значення (пряме і переносне) 2-3-х прислів'їв, приказок, загадок, пісень*;* • *розкриває* зміст фольклорних творів (малих жанрів) різних народів; • *установлює* подібність прислів'їв, приказок, загадок, пісень різних народів (зокрема	***Література і культура (ЛК).*** *Зв'язок фольклорних жанрів із культурними традиціями різних народів і національностей.* ***Україна і світ (УС).*** *Спільні для українського та зарубіжного фольклору (малих жанрів) теми, сюжети, образи.* ***Елементи компаративістики (ЕК).*** *Порівняння малих жанрів фольклору різних народів (на рівні окремих компонентів тексту).* ***Міжпредметні зв'язки (МЗ).*** *Українська мова, українська література, історія, музичне мистецтво*

з використанням іноземної мови*)*	
2. Казки народів світу (*18 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *набуває* досвіду спілкування з природою (**НЛ-1**); • *навчається* цінувати власну свободу, ініціативність, *обстоює* власні позиції; *використовує* народну мудрість у повсякденному житті для уникнення конфліктних ситуацій (**НЛ-2**); • *навчається* кмітливості й винахідливості (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *виразно читає* тексти казок; • *визначає* головну думку прочитаного; • *переказує* тексти казок (окремі фрагменти й цілісно); • *висловлює* власне ставлення до подій творів; • *дає* характеристику казкових персонажів, *оцінює* їхні вчи-	Жанрова специфіка фольклорної і літературної казки. Різновиди казок (про тварин, чарівні, соціально-побутові та ін.), їхні характерні ознаки. **Індійська народна казка «Фарбований шакал». «Панчатантра» – перша у світі фольклорна збірка, книга про основи житейської мудрості.** Викриття в образах тварин негативних людських якостей. Повчальний зміст казки. **Японські народні казки «Іссумбосі, або Хлопчик-Мізинчик», «Момотаро, або Хлопчик-Персик» (1 за вибором учителя).** Відображення любові до праці, кмітливості, сміливості, ставлення до природи в образах Іссумбосі, Момотаро. Національний колорит японських казок. **Китайська народна казка «Пензлик Маляна».** Поетизація мистецтва й уславлення образу митця в казці. Значення фантастичних елементів.

нки, моральні якості; • *називає* основні ознаки фольклорної і літературної казки, *наводить* приклади з прочитаних творів; • *виявляє* елементи будови казок (зачин, основна частина, кінцівка, діалоги, повтори та ін.); • *розкриває* гуманістичний зміст казок, моральні цінності, утілені в них; • *знає* визначення понять «антитеза», «алегорія», *вирізняє* їх у прочитаних текстах, *розкриває* значення антитези й алегорії в казках; • *розуміє* поняття «автор літературного твору» (на початковому рівні); • *розкриває* національний колорит народних і літературних казок, окремі засоби його створення (деталі побуту, національні образи, мовні засоби та ін.); • *називає* відомих збирачів і авторів казок (Ш. Перро, брати Я. і В. Ґрімм, О. Пуш-	**Арабська народна казка «Синдбад-Мореплавець» (третя подорож).** Утвердження жаги відкриття світу, мужності й людяності в казці. Утілення в образі Синдбада-Мореплавця віри в перемогу людини над обставинами. **Брати Я. і В. Ґрімм. «Пані Метелиця», «Бременські музиканти» (1 за вибором учителя).** Значення діяльності братів Я. і В. Ґрімм у збиранні й збереженні фольклору. Моральні цінності в казках. Характеристика образів персонажів. Антитеза. **Олександр Сергійович Пушкін (1799–1837). Вступ по поеми «Руслан і Людмила». «Казка про рибалку та рибку», «Казка про мертву царівну і сімох богатирів» (1 за вибором учителя).** Синтез фольклорних і літературних елементів у творчості О. Пушкіна. Система образів. Автор. **Ганс Крістіан Андерсен (1805–1875). «Соловей», «Непохитний олов'яний солдатик», «Дикі лебеді», «Снігова королева» (1 за вибором учителя).** Протиставлення «справжнього» і «штучного» в казці «Соловей»; соловей як

кін та ін.); • *називає* твори мистецтва, у яких утілені казкові образи й сюжети (живопис, музика, мультиплікація, кіно тощо); • *порівнює* українські та зарубіжні народні казки, *установлює* в них окремі спільні елементи (образи, сюжети, особливості будови та ін.); • *називає* імена 2–3-х українських письменників – авторів літературних казок, їхні твори, а також імена 2–3-х українських перекладачів зарубіжних казок	утілення сили природи й мистецтва. Утвердження сили кохання й відданості в казці «Непохитний олов'яний солдатик». Боротьба добра і зла в казці «Дикі лебеді». Змалювання протистояння щирих людських стосунків фантастичному світу зла в казці «Снігова королева». **Оскар Уайльд (1854–1900). «Хлопчик-Зірка».** Казкові персонажі, їхня характеристика. Основний конфлікт. Символічний зміст назви твору. Еволюція образу головного героя. ***(ТЛ)*** *Антитеза, алегорія, початкове поняття про автора, початкові поняття про оригінал і переклад.* ***(ЛК)*** *Національний колорит казок і засоби його створення. Казкові образи й сюжети у творах мистецтва (живопис, кіно, музика, мультиплікація та ін.).* ***(УС)*** *Типологічно подібні образи в зарубіжних і українських казках (Іссумбосі – Хлопчик-Мізинчик; Фарбований Шакал – Фарбований Лис та ін.).* ***(ЕК)*** *Спільні елементи зарубіжних казок (теми, образи, особливості будови). Зіставлення оригіналів (фрагментів) за-*

	рубіжних казок з їхніми українськими перекладами (за умови володіння відповідною іноземною мовою). ***(МЗ)*** *Іноземна мова, історія, музичне мистецтво, образотворче мистецтво, природознавство*
3. Природа і людина (*8 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *пізнає* красу навколишнього середовища, *усвідомлює* взаємозв'язки людини і природи (**НЛ-1**); • *усвідомлює* відповідальність за свої вчинки (**НЛ-2**); • *осмислює* цінність життя (**НЛ-3**); • *цінує* ініціативність та особистісну позицію (**НЛ-4**). **Предметні компетентності:** • *виразно читає* і емоційно *сприймає* віршовані й прозові твори; • *дає визначення* термінів «тема», «ідея», *розкриває* їх у прочитаних творах, *наво-*	**Джон Кітс (1795–1821). «Про коника та цвіркуна».** Поетизація образу природи у вірші, його ідея («Поезія землі не вмре ніколи…»). **Йоганн Вольфганг Ґете (1749–1832). «Нічна пісня подорожнього».** Зображення взаємозв'язку різних сфер природи й людини в поетичному творі. **Генріх Гейне (1797–1856). «Задзвени із глибини…».** Утілення краси весняної природи у вірші. Зв'язок із фольклором (пісня). **Ернест Сетон-Томпсон (1860–1946). «Снап», «Лобо», «Доміно» (1 за вибором учителя).** Авторські спостереження за світом природи. Утвердження любові до всього живого. Зображення художніх образів, їхнє розкриття в подіях твору.

дить відповідні цитати; • *визначає* ставлення автора до світу природи, *знаходить* і *коментує* відповідні цитати; • *дає* визначення понять «епітет», «метафора», *вирізняє* їх у прочитаних текстах, *визначає* роль у розкритті авторського задуму; • *виявляє* специфіку літературного пейзажу порівняно з іншими творами мистецтва (живопису, музики); • *установлює* зв'язок прочитаних літературних творів із фольклором на рівні окремих образів, художніх засобів, жанрових рис (пісня)	***(ТЛ)*** *Початкове поняття про вірш. Пейзаж, тема, ідея, епітет, метафора.* ***(ЛК)*** *Пейзаж у літературі та інших видах мистецтва.* ***(УС)*** *Українські переклади творів зарубіжних авторів про природу.* ***(ЕК)*** *Елементи фольклору в літературних творах про природу (Г. Гейне).* ***(МЗ)*** *Іноземна мова, музичне мистецтво, образотворче мистецтво, природознавство*
Завершення І семестру	
4. Світ дитинства (*10 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *розуміє* необхідність розв'язання проблем довкілля (**НЛ-1**); • *розуміє* важливість вияву	**Марк Твен (1835–1910). «Пригоди Тома Сойєра».** Світ дорослих і світ дітей у повісті. Том Сойєр і Гекльберрі Фінн. Ставлення автора до своїх героїв. Провідні ідеї твору (дружба, кохання, людя-

ініціативи в суспільному житті (**НЛ-2**); • *усвідомлює п*ереваги позитивного мислення для збереження здоров'я (**НЛ-3**); • *характеризує* героїв творів щодо їхньої винахідливості, підприємливості та кмітливості (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *виразно читає* фрагменти текстів (зокрема читання в особах, коментоване читання); • *має початкові уявлення* про «сюжет» (як художню послідовність подій); • *називає* елементи сюжету (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка), *визначає* їх у творах; • *розповідає* про основні події прочитаних творів Марка Твена й Е. Портер; • *переказує* окремі розділи (фрагменти) прозових текстів;	ність та ін.). **Елеанор Портер (1868–1920). «Поллі-анна».** Щирість, мужність і оптимізм героїні твору, її вплив на життя міста. Полліанна та її друзі. Художні засоби розкриття образу Полліанни. Ідея радості життя й відкриття світу у творі. ***(ТЛ)*** *Портрет. Початкові поняття про сюжет, повість, роман.* ***(ЛК)*** *Утілення сюжетів творів Марка Твена і Е. Портер у кіно, живопису, графіці та інших видах мистецтва.* ***(УС)*** *Українські переклади творів Марка Твена, Е.Портер.* ***(ЕК)*** *Том Сойєр і Гекльберрі Фінн. Том Сойєр і Полліанна.* ***(МЗ)*** *Іноземна мова, музичне мистецтво, образотворче мистецтво*

• *знає й розуміє* поняття «портрет», *знаходить* у тексті портрети персонажів; • *характеризує* образи персонажів, *оцінює* їхні моральні якості, вчинки; • *визначає* окремі художні засоби створення образів персонажів (портрет, учинки, мова, ставлення до інших тощо); • *має початкові уявлення* про поняття «повість», «роман», *визначає* їхні жанрові ознаки на прикладі прочитаних творів; • *порівнює* образи Тома Сойєра і Гекльберрі Фінна, Тома Сойєра і Полліанни, *визначає* схожість і відмінність між ними (на рівні рис характеру); • *знає* українських перекладачів творів Марка Твена та Е. Портер	
5. Сила творчої уяви (*8 годин*)	

Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* важливість знаходити спільну мову з природою (**НЛ-1**); • *розрізняє* поняття «добро» і «зло» (**НЛ-2**); • *розуміє* необхідність здорового способу життя (**НЛ-3**); • *осмислює* важливість лідерських ініціатив (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *знає* основні відомості про письменника Льюїса Керролла, переклади його книжок; • *розповідає* про творчу історію книжки «Аліса в Країні Див»; • *переказує* зміст основних епізодів твору Льюїса Керролла; • *описує і характеризує* образ Аліси, а також персонажів, що її оточують; • *визначає* ознаки казки й повісті у творі Льюїса Керролла;	**Льюїс Керролл (1832–1898). «Аліса в Країні Див».** Творча історія книжки, її зв'язок із біографією письменника та життям Англії «вікторіанської» доби. Образ Аліси, світ її уяви і захопливі пригоди. Персонажі, які оточують героїню. Особливості художньої мови твору. Організація казки як гри (гра з часом і простором, гра зі словами (назвами), гра з правилами). **Марина Іванівна Цвєтаєва (1892–1941). «Книги в червоній палітурці».** Чарівний світ літератури й мистецтва у вірші М. І. Цвєтаєвої. Знайомі образи з прочитаних книг (Том Сойєр, Гекльберрі Фінн та ін.). Образ ліричної героїні, котра любить читати. Роль літературних і музичних асоціацій у творі. ***(ТЛ)*** *Початкові поняття про фантастику. Поглиблення понять про казку (літературну), повість, вірш.* ***(ЛК)*** *Утілення сюжету повісті-казки Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див» у різних видах мистецтва (кіно, мультиплікація, музика та ін.).* ***(УС)*** *Переклади й видання книжок Льюїса Керролла.*

• *виявляє* особливості художньої мови повісті-казки «Аліса в Країні Див» на підставі фрагментів оригіналу (за умови володіння іноземною мовою) або на підставі перекладу; • *дає визначення* поняття «фантастика», виявляє фантастичні елементи у творі Льюїса Керролла; • *розуміє* особливості розвитку сюжету в ліричному творі М. І. Цвєтаєвої (як плин почуттів, спогадів, роздумів, образів); • *характеризує* образ ліричної героїні вірша «Книги в червоній палітурці», світ її захоплень; • *розповідає* про свої улюблені книжки, мистецькі вподобання	***(ЕК)*** Елементи казки у творі. ***(МЗ)*** *Музичне мистецтво, образотворче мистецтво, природознавство, математика, іноземна мова*
6. Сучасна література. У колі добрих героїв (*8 годин*) **(1-2 твори за вибором учнів і вчителя)**	
Учень/учениця	**Роальд Дал (1916–1990). «Чарлі і шо-**

Ключові компетентності • *усвідомлює* взаємозв'язок усього живого на землі (**НЛ-1**); • *розуміє* важливість сімейних зв'язків (**НЛ-2**); • *осмислює* необхідність дотримання здорового способу життя, важливість ненасильницького розв'язання конфліктів (**НЛ-3**); • *оцінює* креативність як важливу рису людського характеру (**НЛ-4**) . **Предметні компетентності** • *називає* імена популярних сучасних письменників, їхні твори для дітей; • *переказує* близько до тексту зміст прочитаних творів; • *розкриває* особливості сюжету; • *визначає* актуальні ідеї творів; • *характеризує* образи персонажів у їхніх вчинках, ставленні до інших; • *висловлює* власне судження	**коладна фабрика».** Цікаві пригоди хлопчика Чарлі та його друзів на казковій шоколадній фабриці містера Вонкі. Доброта і щирість головного героя. **Туве Янсон (1914–2001). «Комета прилітає», «Капелюх Чарівника», «Зима-чарівниця» (1 за вибором).** Чарівність художнього світу твору. Його персонажі, утілення в них ідей доброти, щирості, сімейних цінностей. **Пауль Маар (нар. 1937). «Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу».** Яскравість художнього світу твору. Оптимістичний образ Суботика, його віра в силу думки й фантазії. Реальне і фантастичне у творі. Елементи фольклору (казки) та їхнє значення для розкриття головної ідеї – реалізації мрій, бажань і прагнень особистості. ***(ТЛ)*** *Персонаж і герой літературного твору.* ***(ЛК)*** *Твори сучасного мистецтва (кіно, театр та ін.) для дітей і про дітей.* ***(УС)*** *Сучасні книжки українських та зарубіжних письменників для дітей.* ***(ЕК)*** *Дитячі персонажі в класичній і су-*

щодо подій і вчинків героїв; • *розрізняє* поняття «персонаж» (як утілення загального в конкретному, дійова особа у творі) і «герой» (персонаж із яскравими індивідуальними рисами, рушій сюжету, центр твору); • *розповідає* про свої улюблені твори сучасної літератури, *пояснює*, чому саме вони привернули увагу	*часній літературі: динаміка змін.* ***(МЗ)*** *Природознавство, образотворче мистецтво*
7. Підсумки (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *розуміє* взаємозв'язки людини і навколишнього середовища (**НЛ-1**); • *орієнтується* на ненасильницьке розв'язання конфліктів (**НЛ-2**); • *осмислює* переваги здорового способу життя та безпечної поведінки (**НЛ-3**);	Узагальнення і систематизація навчального матеріалу. ***(МЗ)*** *Українська література*

• *усвідомлює* роль ініціативності та підприємливості в суспільстві (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *знає* імена авторів та українських перекладачів творів зарубіжних письменників, що вивчалися протягом року; • *розкриває* ідейно-художній зміст прочитаних творів; • *виявляє* набуті вміння й навички елементів аналізу та інтерпретації окремих компонентів тексту (сюжету, персонажів, художніх особливостей тощо)	
<u>Завершення II семестру (+ 6 год. резерв)</u>	
Для вивчення напам'ять • О. С. Пушкін. Вступ по поеми «Руслан і Людмила». • Й. В. Ґете. «Нічна пісня подорожнього». • Г. Гейне. «Задзвени із глибини…».	

6 клас

Усього – 70 годин;

текстуальне вивчення творів – 56 годин;

розвиток мовлення – 4 години;

позакласне читання – 4 години;

резервний час – 6 годин.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
1. Вступ (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *знає та розуміє* значення культурних традицій у державному поступі (**НЛ-2**); • *усвідомлює* роль духовних цінностей у формуванні гармонійно розвиненої особистості (**НЛ-3**). **Предметні компетентності** • *виявляє* ознаки різних видів мистецтва, *установлює* своєрідність літератури в системі видів мистецтва, її характерні риси; • *дає визначення* поняття «художній образ», *знає* його різновиди – «традиційний образ»,	Література як вид мистецтва. Художній образ. ***(ТЛ)*** *Художній образ, початкові поняття про традиційний образ, вічний образ.* ***(ЛК)*** *Специфічні ознаки різних видів мистецтва. Вічні образи в літературі й мистецтві.* ***(УС)*** *Традиційні образи українського й зарубіжного фольклору .* ***(ЕК)*** *Особливості зображення одного й того самого образу в різних видах мистецтва.* ***(МЗ)*** *Українська література, образотворче мистецтво*

«вічний образ»; • *наводить 2–3 приклади* традиційних і вічних образів (із фольклору, прочитаних літературних творів, різних видів мистецтва); • *виявляє* специфіку зображення одного й того самого образу в літературі та інших видах мистецтва; • *розповідає* про свої улюблені твори літератури й мистецтва, *виявляють* їхні специфічні риси	
2. Міфи народів світу (*7 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* єдність людини й природи (**НЛ-1**); • *оцінює* вплив міфів на подальший розвиток культурних традицій народів світу (**НЛ-2**); • *визнає* переваги фізичного здоров'я людини (**НЛ-3**); • *усвідомлює* роль особистої іні-	Поняття про міф. Основні тематичні групи міфів (про створення і будову світу, про героїв, календарні та ін.). Відображення єдності людини й природи в міфах різних народів. Популярні міфологічні образи, сюжети, мотиви різних народів. **Грецькі міфи**. Міф про Прометея. Міфи про Геракла (1–2 міфи). Дедал і Ікар. Нарцис. Піг-

ціативи у подоланні життєвих перешкод, заповзятості й наснаги в реалізації творчих планів (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *визначає* причини появи міфів, особливості міфологічного світосприйняття; • *дає визначення* поняття «міф», *відрізняють* його від казки; • *називає* тематичні групи міфів, *наводить приклади* сюжетів та образів, що належать до певних груп міфів; • *розуміє* (на елементарному рівні) поняття «мотив», *співвідносить* його з поняттям «тема» (як часткове й ціле; мотив — реалізація теми); • *називає* провідні міфологічні теми (творення світу, діяння героїв та ін.) і мотиви (сонця, ночі, випробування та ін.), що виявляються у міфах різних народів; • *переказує* найвідоміші міфи народів світу, *розкриває* їхній загальнолюдський зміст;	маліон і Галатея. Орфей і Еврідіка. Деметра і Персефона **(3–4 за вибором учителя)**. **Індійські міфи**. Творення. Про створення ночі. Про потоп. Про золоті часи **(2–3 за вибором учителя).** **Єгипетські міфи**. Ра та Апоп. Міф про те, як Тефнут покинула Єгипет **(1–2 за вибором учителя).** ***(ТЛ)*** *Початкове поняття про міф, мотив. Поглиблення поняття про образ (міфологічний образ).* ***(ЛК)*** *Утілення міфів народів світу в мистецтві (живопис, музика, кіно, театр, мультиплікація та ін.).* ***(УС)*** *Давні міфологічні уявлення українців (про створення світу, про природу, про добрі й злі сили).* ***(ЕК)*** *Подібність елементів у міфах різних народів (образи, сюжети, мотиви). Міф і казка.* ***(МЗ)*** *Українська мова, образотворче мистецтво.*

• *характеризує* популярні міфологічні образи, *розкриває* втілення в них народних уявлень про світ, *виявляє* актуальний зміст міфологічних образів; • *зіставляє* типологічно подібні образи (наприклад, образи героїв та ін.) у міфах народів світу; • *виявляє* схожість давніх міфологічних уявлень українців і міфології інших народів; • *розкриває* специфіку втілення міфів народів світу у творах мистецтва (живопис, музика, театр, кіно, мультиплікація тощо); • *розповідає* про свої улюблені міфи, міфологічних героїв, *висловлюють* власне ставлення до них	
3. Мудрість байки (*3 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *критично оцінює* суспільні вади, *виявляє* готовність обстоювати власну думку (**НЛ-1**);	Байка як літературний жанр, її характерні ознаки, особливості художньої будови, повчальний зміст. **Езоп**. **«Лисиця і виноград», «Вовк і Ягня», «Крук і Лисиця», «Мурашки**

• *цінує* злагоджену роботу для досягнення спільної мети (**НЛ-2**); • *усвідомлює* необхідність уникати небезпечних життєвих ситуацій (**НЛ-3**). **Предметні компетентності** • *дає визначення* жанру «байки», *називає* її характерні ознаки, *підтверджує прикладами* з прочитаних творів; • *розкриває* специфіку художньої структури байки; • *пояснює* мораль байок, *визначає* її в прочитаних творах; • *розуміє* поняття «езопова мова», *демонструє* на конкретних прикладах особливості езопової мови; • *зіставляє* байки Езопа («Мурашки й Цикада», «Вовк і Ягня») та І. А. Крилова («Бабка і Муравель», «Вовк і Ягня»), *виявляє* у них схожість і відмінності; • *характеризує* алегоричні образи байок, *виявляє* у них прихований зміст;	**й Цикада» (2–3 за вибором учителя).** Поєднання конкретного і загального в байках Езопа. Утілення людських якостей (працелюбність, розум, хитрість, дурість, жорстокість, лінощі та ін.) в алегоричних образах. Мораль байок Езопа. **Іван Андрійович Крилов (1769–1844). «Квартет», «Бабка і Муравель», «Вовк і Ягня» (1–2 за вибором учителя).** Моральні проблеми в байках І. А. Крилова. Яскравість алегоричних образів. ***(ТЛ)*** *Байка, езопова мова. Поглиблення понять про алегорію, образ (алегоричний образ).* ***(ЛК)*** *Втілення сюжетів і образів байок Езопа та І. А. Крилова у мистецтві.* ***(УС)*** *Поетичне переосмислення традиційних сюжетів і образів Езопа в українських байках.* ***(ЕК)*** *Специфіка художнього втілення сюжетів Езопа в байках І. А. Крилова.* ***(МЗ)*** *Іноземна мова, українська мова*

• *називає* українські байки, у яких знайшли відображення сюжети й образи байок Езопа; • *розкриває* специфіку художнього втілення сюжетів і образів байок Езопа та І. А. Крилова у світовому мистецтві (на прикладі окремих творів образотворчого мистецтва, мультиплікації та ін.)	
4. Пригоди і фантастика (*16 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* роль екологічних знань у досягненні життєвої мети (**НЛ-1**); • *обстоює* демократичні цінності (**НЛ -2**); • *оцінює* ініціативність та підприємливість під час ухвалення життєво важливих рішень (**НЛ -4**). **Предметні компетентності** • *переказує* (стисло) основні події роману «П'ятнадцятирічний капітан» Ж. Верна (або «Острів	**Ж. Верн. «П'ятнадцятирічний капітан», Р. Л. Стівенсон. «Острів скарбів» (1 твір за вибором учнів)** **Жуль Верн (1828–1905). «П'ятнадцятирічний капітан».** Тема духовного випробування людини в романі Ж. Верна. Образ Діка Сенда, моральні якості героя, його мужність і людяність. Дік Сенд і його друзі. Дік Сенд і Негоро. Проблема рабства в романі. Описи природи. **Роберт Льюїс Стівенсон (1850–1894). «Острів скарбів».** Особливості розвитку пригодницького сюжету у творі.

скарбів» Р. Л. Стівенсона); • *розкриває* основні теми й проблеми роману Ж. Верна (або Р. Л. Стівенсона); • *визначає* роль описів природи у творі Ж. Верна (або Р. Л. Стівенсона); • *характеризує* образ Діка Сенда (або Джима Хокінса), *порівнює* його з іншими персонажами, *визначає* етапи духовного зростання героя, зміни в його внутрішньому світі, у сприйнятті людей і життя; • *визначає* ключові моменти сюжету повісті Ч. Діккенса «Різдвяна пісня в прозі»; • *простежує* динаміку образу Скруджа, *знаходить* у тексті відповідні цитати; • *висловлює* власне ставлення до Скруджа (до зміни героя і після його внутрішньої зміни); • *знаходить* елементи фольклору в повісті Ч. Діккенса, *виявляє* їхню роль у тексті; • *розповідає* про зв'язки М. В. Гоголя з Україною (окремі факти біографії),	Система образів (Джим Хокінс і його товариші), пірат Сільвер та ін.). Моральні цінності. **Чарльз Діккенс (1812–1870). «Різдвяна пісня в прозі».** Подорож у часі й просторі Скруджа. Динаміка образу Скруджа, причини його духовного переродження. Сюжет і композиція повісті. Значення образу Різдва у творі. Елементи фольклору (казки, пісні). **Микола Васильович Гоголь (1809–1852)**. **«Ніч перед Різдвом».** Народні традиції та звичаї у творі. Тема кохання. Образи Оксани і Вакули. Роль фантастики в повісті. Елементи фольклору (традиційні образи – відьма, чорт, місяць та ін.; різдвяні символи; елементи казки). ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про роман (пригодницький роман), повість. Композиція.* ***(ЛК)*** *Утілення сюжетів і мотивів прочитаних творів у мистецтві.* ***(УС)*** *М. В. Гоголь і Україна, музеї М. В. Гоголя в Україні (Полтавщина). Музей Ч. Діккенса у Великобританії (Лондон). Висловлювання українських*

знає про музеї М. В. Гоголя в Україні (Гоголеве, Великі Сорочинці); • *виявляє* національні традиції й звичаї, що знайшли відбиток у повісті М. В. Гоголя «Ніч перед Різдвом», елементи українського фольклору у творі (традиційні образи, символи, елементи казки та ін.); • *характеризує* образи Оксани й Вакули («Ніч перед Різдвом»); • *інтерпретує* окремі епізоди повісті М. В. Гоголя; • *висловлює* власні враження, емоції, почуття, роздуми від прочитаних творів; • *визначає* особливості композиції творів; • *знаходить* у творах письменників портрети персонажів, *визначає* роль портретів у розкритті образів; • *коментує* висловлювання українських митців про Ж. Верна, Ч. Діккенса, М. Гоголя; • *називає* 1–2 твори мистецтва за мотивами прочитаних творів, *висловлює* враження від них	*митців про творчість Ж. Верна, Ч. Діккенса, М. В. Гоголя.* ***(ЕК)*** *Традиції фольклору (казка, пісня, народні образи) у творах Ч. Діккенса і М. В. Гоголя.* ***(МЗ)*** *Географія, іноземна мова, ботаніка*

Завершення І семестру	
5. Людські стосунки (*12 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *розуміє* залежність людини від навколишнього середовища (**НЛ** -1); • *визнає* рівність людей незалежно від расової приналежності (**НЛ** -2); • *усвідомлює* цінності життя, *розуміє* небезпеку потрапляння в критичні ситуації (**НЛ** -3). **Предметні компетентності** • *визначає* актуальні проблеми у прочитаних творах, *висловлює* своє ставлення до порушених питань, *розкриває* їхню актуальність; • *виявляє* особливості сюжету і композиції творів, *визначає* кульмінаційні моменти; • *характеризує* ставлення персонажів до світу, природи, людей, мистецтва;	**Антон Павлович Чехов (1860–1904). «Хамелеон», «Товстий і тонкий».** Викриття пристосуванства, підлабузництва в оповіданнях А.П. Чехова. Діалог як основна форма розкриття сюжету. Майстерність письменника у змалюванні персонажів. Роль художньої деталі. Підтекст. Символічність назви. **Джек Лондон (1876–1916). «Жага до життя».** Проблеми життя і смерті, дружби й зрадництва у творі. Характеристика героїв твору. Описи природи та їхня роль у тексті. Значення назви оповідання. **Г. Бічер-Стоу. «Хатина дядька Тома», В. Г. Короленко. «Сліпий музикант» (1 твір за вибором учителя)** **Гаррієт Бічер-Стоу (1811–1896). «Хатина дядька Тома».** Проблема рабства і ставлення до людей різних рас і національностей у творі. Образи дядька Тома, Елізи, Джорджа Гарріса, Джорджа Шелбі, Евангеліни (Еви).

• *пояснює* вчинки персонажів, мотиви їхньої поведінки; • *розкриває* внутрішні порухи, поривання, мрії й прагнення персонажів; • *пояснює* символічний зміст назв творів; • *дає визначення* поняття «художня деталь», *знаходить* художні деталі та *встановлює* їхню роль у тексті (змалювання персонажів, розкриття внутрішнього стану, увиразнення авторської ідеї та ін.); • *дає визначення* понять «гумор», «іронія», *розуміє* схожість і різницю між ними, *виявляє* гумор та іронію в текстах, значення для розкриття образів персонажів, авторської позиції; • *вирізняє* в окремих епізодах підтекст, *визначає* прихований зміст висловлювання, *обґрунтовує* свою думку; • *коментує* окремі факти життєвої і творчої біографії митців; • *порівнює* образи (чеховських персонажів), *знаходить* спільні	Ідеї поваги до людини, доброти, мужності, толерантності. Викриття жорстокості й расової неприязні в романі. **Володимир Галактіонович Короленко (1853–1921). «Сліпий музикант».** Пошук головним героєм (Петром Попельським) свого місця у світі. Тема мистецтва. Петро Попельський та Евеліна. Образ Максима Яценка, твердість його переконань, увага й повага до інших. Українська природа, народні образи й традиції в повісті. ***(ТЛ)*** *Гумор, іронія, художня деталь, підтекст.* ***(ЛК)*** *Утілення сюжетів прочитаних творів у різних видах мистецтва.* ***(УС)*** *А. П. Чехов і Україна. В. Г. Короленко і Україна. Літературні музеї А. П. Чехова і В. Г. Короленка в Україні.* ***(ЕК)*** *Порівняння образів чеховських персонажів (Очумєлов, «товстий», «тонкий»): схожість і відмінність між ними. Зіставлення літературних творів з екранізаціями, ілюстраціями до них.* ***(МЗ)*** *Іноземна мова, музичне мистецтво, історія*

й відмінні риси між ними; • *зіставляє* літературні твори з їхніми екранізаціями, ілюстраціями (за вибором)	
6. Поетичне бачення світу (*6 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *сприймає* природу як цілісну систему, *усвідомлює* тісний взаємозв'язок між людиною і навколишнім середовищем, *розуміє* важливість біологічного розмаїття світу (**НЛ** - 1); • *емоційно сприймає*, *оцінює* вияв патріотичних почуттів (**НЛ** - 2); • *усвідомлює* роль позитивного мислення для підтримки фізичного здоров'я, важливість ненасильницького розв'язання конфліктів (**НЛ** - 3). **Предметні компетентності** • *виразно читає* твори поетів в українських перекладах та іноземною мовою (за умови воло-	**Мацуо Басьо (1644–1694)**. **Хайку.** Відображення японських уявлень про красу в поезії митця. Лаконізм форми та широта художнього змісту хайку. Зображення станів природи в ліриці М. Басьо. Роль художньої деталі. Підтекст. **Роберт Бернс (1759–1796)**. **«Моє серце в верховині…».** Ідея любові до батьківщини у вірші Р. Бернса. Антитеза (рідний край – чужина). Елементи фольклору (традиційні образи, постійні епітети, повтори та ін.). **Генрі Лонгфелло «Пісня про Гайавату»** (1 розділ за вибором учителя) **або Джанні Родарі «Листівки з видами міст» (1 твір за вибором учителя).** **Генрі Лонгфелло (1807–1882)**. **«Пісня про Гайавату» (1 розділ за вибо-**

діння нею); • *висловлює* враження від прочитаного, а також емоції й почуття, що виникли від зустрічі з поезією; • *визначає* особливості розвитку сюжету (ліричного – не тільки перебіг зовнішніх подій, а передовсім плин образів, почуттів, емоцій, думок); • *виявляє* особливості жанру та художньої мови у творах письменників (використання епітетів, метафор, повторів, інверсії тощо); • *знаходить* у поетичних текстах художні деталі, *виявляє* їхню роль у розкритті картин природи, станів ліричного героя; • *визначає* провідні теми, мотиви, ідеї прочитаних творів; • *усвідомлює* специфіку розуміння краси в різних культурах на прикладі поетичних творів; • *називає* імена видатних українських перекладачів творів зарубіжних поетів, *демонструє* майстерність їхніх художніх перекладів, барви української	**ром учителя).** Міфи північноамериканських індіанців та їхнє втілення в поемі «Пісня про Гайавату». Елементи фольклору у творі (пісні, казки, легенди та ін.). Образ Гайавати. Ідеї миру, національного єднання, служіння народові. **Джанні Родарі (1920–1980)**. **«Листівки з видами міст».** Широта світу та його сприйняття ліричним героєм вірша. Листівки як символ широти світу й прагнення до його відкриття. ***(ТЛ)*** *Хайку, ліричний герой.* ***(ЛК)*** *Початкові відомості про специфіку розуміння краси в різних культурах.* ***(УС)*** *Видатні українські перекладачі творів зарубіжних поетів.* ***(ЕК)*** *Елементи фольклору і міфів у творах Р. Бернса і Г. Лонгфелло.* ***(МЗ)*** *Історія, географія, іноземна мова*

мови	
7. Образ майбутнього в літературі (*4 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** *усвідомлює* небезпеку руйнування духовних цінностей, взаємозв'язки людини і природи (**НЛ**-1); *розуміє* особисту відповідальність кожної людини за збереження здобутків цивілізації (**НЛ** - 2); *зазначає* переваги людського інтелекту та креативного мислення під час життєвих випробувань (**НЛ**-3); *висловлює* судження щодо значущості професіоналізму в кар'єрному зростанні та розв'язанні життєво важливих проблем (**НЛ**-4). **Предметні компетентності** • *виразно читає* текст і *визначає* головну думку прочитаного, *підтверджує* її прикладами, цитатами з тексту;	**Рей Дуглас Бредбері (1920–2012). «Усмішка»**. Тривога за руйнування духовних цінностей в оповіданні «Усмішка». Образ Тома, його динаміка. Значення образу Джоконди для розкриття головної ідеї твору. **Роберт Шеклі (1928–2005). «Запах думок».** Утвердження сили людської думки у творі. Духовне й фізичне випробування Кліві. Роздуми автора про майбутнє людини та людства. Гуманістичний зміст оповідання – віра в перемогу людського розуму. ***(ТЛ)*** *Конфлікт. Поглиблення поняття про фантастику.* ***(ЛК)*** *Образ майбутнього у творах сучасного мистецтва (живопис, кіно, музика та ін.).* ***(УС)*** *Українські письменники-фантасти, їхні твори для дітей.* ***(ЕК)*** *Том і Кліві: схожість і відмінності. Образи майбутнього в літературі та інших видах мистецтва.*

• *називає* основні ознаки фантастичної літератури та *виявляє* їх у прочитаних творах; • *характеризує* образи головних героїв фантастичних оповідань Р. Бредбері та Р. Шеклі; • *установлює* сутність конфлікту між героєм і світом (Том і натовп, Кліві й неземна цивілізація); • *характеризує* образи майбутнього у творах письменників; • *зіставляє* персонажів фантастичних творів (Том і Кліві); • *висловлює* свою думку щодо майбутнього людства, ролі літератури й мистецтва в майбутньому	***(МЗ)*** *Образотворче мистецтво, іноземна мова*
8. Сучасна література. Зростання і взаємини зі світом (*4 години*) **(1–2 твори за вибором учнів і вчителя)**	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* особисту відповідальність за доручену справу; *розуміє* цінність родинних стосунків, значущість участі кожного у сус-	**Астрід Анна Емілія Ліндґрен (1907–2002). «Міо, мій Міо»**. Основні відомості про життя і творчість письменниці, популярність її творів у різних країнах. Моральні цінності у творчості А. Ліндгрен. Образи головних героїв. Перемога добра над злом.

пільно важливих справах (**НЛ**-2); • *осмислює* важливість перемоги над самим собою, власними страхами (**НЛ**-3). **Предметні компетентності** • *розповідає* про основні події сюжету творів, *виокремлює* у них кульмінаційні моменти; • *визначає* актуальні проблеми у творах митців, пов'язані зі зростанням дитини, її взаєминами з колективом, світом дорослих; • *висловлює і пояснює* свою точку зору щодо вчинків персонажів, їхніх стосунків; • *визначає* жанрові ознаки (казки, повісті, роману) в прочитаних творах; • *виявляє* риси характерів героїв у життєвих випробуваннях; • *осмислює* поняття «добро» і «зло», «життя» і «смерть», «любов» і «ненависть», «милосердя» і «байдужість» під час інтерпретації художніх образів, епізодів прочитаних творів, *розмірковує* про вибір життєвої позиції, моральні цінності;	**Міхаель Андреас Гельмут Енде (1929–1995). «Джим Ґудзик і машиніст Лукас».** Фантастична країна Усландія та її мешканці (король, Лукас, пан Ермель, пані Ваас та ін.). Моральні цінності, що стверджуються у творі (дружба, кохання, сім'я, повага до інших, любов до батьківщини). **Крістіне Нестлінґер (нар. 1936). «Конрад, або Дитина з бляшанки».** Незвичайність образу Конрада, риси його характеру. Конрад і його становлення у світі. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про повість (психологічна повість, повість-казка), роман (фантастичний роман).* ***(ЛК)*** *Фентезі в різних видах мистецтва (література, кіно, живопис та ін.).* ***(УС)*** *Твори сучасних письменників для дітей і про дітей.* ***(ЕК)*** *Утілення творів сучасної літератури у кіно, ілюстраціях та ін.* ***(МЗ)*** *Іноземна мова, образотворче мистецтво*

• *порівнює* образи дітей і підлітків у прочитаних протягом року творах, *називає* своїх улюблених персонажів і *висловлює* власне ставлення до них; • *розповідає* про свої улюблені твори сучасних письменників, *виявляє* в них актуальний зміст; • *розуміє* значення категорії «художність» для оцінки творів масового мистецтва	
9. Підсумки (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *розкриває* взаємозв'язки людини і навколишнього середовища (**НЛ-1**); • *розуміє* переваги ненасильницького розв'язання конфліктів (**НЛ-2**); • *усвідомлює* важливість здорового способу життя та безпечної поведінки (**НЛ-3**);	Узагальнення і систематизація навчального матеріалу. ***(МЗ)*** *Українська література*

• *розуміє* роль ініціативності та підприємливості в суспільстві (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *знає* авторів і українських перекладачів творів зарубіжних письменників, що вивчалися протягом року; • *розкриває* ідейно-художній зміст, актуальність прочитаних творів, їхні сюжетно-композиційні особливості, систему образів, жанрову своєрідність (окремих жанрів – оповідання, повість, роман, хайку та ін.); • *знає визначення* основних літературознавчих понять, що вивчалися протягом 5–6 класу, застосовує їх у процесі аналізу й інтерпретації текстів (окремих фрагментів і компонентів – образів, сюжетів та ін.); • *демонструє* уміння порівнювати твори літератури та їхнє втілення в різних видах мистецтва; • *усвідомлює* взаємозв'язки укра-	

їнської літератури з іншими літературами (на рівні окремих спільних рис міфології, жанрів (байка та ін.), тем (природа та ін.), образів (дітей та ін.) тощо)	
Завершення II семестру (+ 6 год. резерв)	
Для вивчення напам'ять • І.А Крилов (1 байка за вибором учителя та учнів). • Р. Бернс. «Моє серце в верховині…» • М. Басьо. Хайку (3-4 за вибором учня)	

7 клас

Усього – 70 годин;

текстуальне вивчення творів – 56 годин;

розвиток мовлення – 4 години;

позакласне читання – 4 години;

резервний час – 6 годин.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
1. Вступ (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності**	Оригінал і переклад. Види перекладів, специфіка художнього перекладу. Пе-

• *усвідомлює* багатство української мови, яка слугує є???засобом міжкультурного спілкування (**НЛ**-2). **Предметні компетентності** • *дає визначення* понять «оригінал», «переклад», «переспів», *розрізняє* їх (на прикладі окремих текстів); • *знає* види перекладу – прямий (непрямий), точний (неточний), повний (неповний), вільний та ін., *установлює* різницю між ними (на конкретних прикладах текстів); • *знає* витоки й основні етапи української перекладацької традиції, імена видатних українських перекладачів, котрі зробили значний внесок у культуру України, прилучення українців до світових здобутків; • *порівнює* переклад і переспів одного й того самого твору, *установлює* схожість і відмінність між ними; • *розуміє* значення опанування творів в оригіналі (іноземною	реклад і переспів. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про оригінал і переклад. Переспів.* ***(ЛК)*** *Роль художніх перекладів у розвитку культурного діалогу, дружніх взаємин між народами.* ***(УС)*** *Основні відомості про розвиток української перекладацької традиції. Майстри художнього перекладу.* ***(ЕК)*** *Основні принципи аналізу та інтерпретації оригіналу й художнього перекладу. Переклад і переспів: схожість і відмінність.* ***(МЗ)*** *Українська література*

мовою), роль художніх перекладів у розвитку культури, взаємин між народами, становленні особистості	
2. Билини і балади (*10 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *поважає* загальнолюдські чесноти, родинні цінності, героїзм і відданість вітчизні (**НЛ**-2); • самокритично *оцінює* власні рішення та поведінку (**НЛ**-3). **Предметні компетентності** • *виразно читає* билини й балади, *висловлює* власне враження про них, емоційне ставлення до змальованих подій, героїв; • *дає визначення* жанрів «билина», «балада», *виявляє* їхні характерні ознаки в текстах прочитаних творів; • *називає* цикли билин (Київський і Новгородський), ключові твори і героїв циклів; • *визначає* характерні риси фольклорних балад («Король Лір і	Билина як жанр. Поетичне відображення історії Київської Русі в билинах. Основні цикли билин (Київський, Новгородський). **«Ілля Муромець і Соловей-Розбійник».** Реальність (історія, побут, звичаї) і художня вигадка в билині. Ідеал воїна-захисника в билині «Ілля Муромець і Соловей-Розбійник». Утілення людських чеснот в образах героїв билин. Елементи фольклору. Балада як жанр фольклору та літератури. Характерні ознаки балади. Фольклорні балади. **«Король Лір і його дочки».** **«Як Робін Гуд став розбійником» або «Поєдинок Робіна Гуда з Гаєм Гізборном» (1 за вибором учителя).** **«Король Лір і його дочки».** Мораль-

його дочки» та балади про Робіна Гуда); • *характеризує* образи билин і фольклорних балад як традиційні й вічні, *розкриває* втілення в них народних уявлень (про мораль, патріотизм, героїзм та ін.); • *переказує* сюжети билин і балад (в окремих частинах і цілісно); • *визначає* ключові (зокрема кульмінаційні) моменти в билинах і баладах, *установлює,* як у ключових моментах виявляються риси героїв, увиразнюється ідея твору; • *характеризує* образи персонажів прочитаних творів; • *виявляє* засоби поетичної мови в билинах і баладах (гіперболи, епітети, метафори, повтори та ін.), зокрема фольклорного походження; • *визначає* у прочитаних творах символи (наприклад, рукавичка, озеро, білі лілії, вересовий напій та ін.), *розкриває* їхній прихований зміст; • *зіставляє* оригінали літератур-	ний урок у творі. Король Лір як вічний образ. **«Як Робін Гуд став розбійником» або «Поєдинок Робіна Гуда з Гаєм Гізборном».** Ідеї свободи і служіння народові. Образ народного захисника Робіна Гуда. Літературні балади**.** **Йоганн Крістоф Фрідріх Шиллер (1759–1805)**. **«Рукавичка».** Випробування головного героя балади. Образ справжнього лицаря, його мужність, відвага, людська гідність. **Адам Міцкевич (1798–1855)**. **«Світязь»**. Утвердження любові до батьківщини й героїзму в баладі А. Міцкевича. Символічні образи, елементи фольклору у творі. **Роберт Льюїс Стівенсон (1850–1894)**. **«Балада про вересовий трунок».** Основний конфлікт балади (батько і син – король, свобода – рабство). Утвердження духовної сили пиктів, їхнього героїзму в захисті національних цінностей. Символіка твору. ***(ТЛ)*** *Билина, балада (фольклорна і літературна), гіпербола, символ.*

них балад із художніми перекладами (за умови володіння іноземною мовою); • *розкриває* особливості відтворення сюжетів та образів билин і балад у мистецтві (творах живопису, музики, кіно, мультиплікації та ін. – за вибором); • *називає* перекладачів билин, балад, *виявляє* майстерність їхніх перекладів	***(ЛК)*** *Історія і культура Київської Русі. Зображення героїв билин і балад у мистецтві (живописі, музиці, мультиплікації та ін.).* ***(УС)*** *А. Міцкевич і Україна. Музеї А. Міцкевича і пам'ятники письменникові в Польщі (Познань), Україні (Львів), Білорусі (Новогрудок).* ***(ЕК)*** *Порівняння особливостей фольклорних і літературних балад, оригіналів і перекладів (як цілісно, так і в окремих фрагментах).* ***(МЗ)*** *Історія, іноземна мова*
3. Історічне минуле в літературі (*10 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** •*усвідомлює* загрозу зникнення людства внаслідок війн на планеті Земля (**НЛ-1**); •*цінує* любов до ближнього, вияв патріотизму (**НЛ-2**); •*висловлює судження* щодо переваг мирного співіснування народів світу (**НЛ**-3) •*усвідомлює* важливість креа-	**Вальтер Скотт (1771–1832). «Айвенго» (огляд, 3-4 розділи за вибором учителя).** В. Скотт – засновник історичного роману. Історія і художній вимисел у романі «Айвенго». Утілення в образі Айвенго кодексу лицаря, художні засоби створення образу. Зіткнення добра, краси й справедливості із жорстокістю і підступністю. Образи Бріана де Буагильбера, принца Джона, Фрон де Бефа, Моріса де Брасі, Ровени, Ребекки. Історичний колорит тво-

тивності та переваги спільної діяльності задля досягненні мети (**НЛ**-4) **Предметні компетентності** • *знає* основні відомості про життя і творчість письменників; • *виразно читає* твори (фрагменти або цілісно), *виявляє* емоційне враження від прочитаного, *пояснює* своє ставлення; • *виявляє* історичну основу прочитаних творів; • *висловлює* власне судження щодо подій і образів, *підтверджує* свою думку цитатами з тексту; • *переказує* текст (у частинах або цілісно) з виявленням особливостей сюжету (епічного або ліричного); • *характеризує* образи персонажів, *виявляє* у них ключові риси, національний і загальнолюдський зміст; • *порівнює* образи героїв (Бріан де Буагильбер і Айвенго, леді Ровена і Ребекка), *виявляє* схожість і відмінності між ними; • *вирізняє* у прочитаних текстах	ру та засоби його створення. Динаміка сюжету і гумор. Друга світова війна у європейській поезії **(К. І. Галчинський** («Лист із полону», «Пісня про солдатів з Вестерплятте» та ін.), **А. Марґул-Шпербер** («Про назву концтабору Бухенвальд»), **Б. Ш. Окуджава** («До побачення, хлопчики…») **та інші – 2-3 твори за вибором учнів і вчителя**). Зображення трагедії Другої світової війни з різних боків Європи. **Василь Володимирович Биков (1924–2003). «Альпійська балада».** Особливості сюжету і композиції повісті. Образи Івана Терешка і Джулії. Протиставлення сили дружби й кохання світу насильства. Гуманістичний зміст повісті. Символічність назви твору, риси жанру балади в ньому. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про роман (історичний роман).* *Види й функції пейзажу у творі. Початкові поняття про художній час, художній простір.* ***(ЛК)*** *Культура проти війни (твори*

художні засоби створення образів персонажів, *установлює* функції засобів образотворення; • *характеризує* образ автора і засоби вираження авторської позиції; • *визначає* види і функції пейзажу в прочитаних творах (розкриття образів, національного колориту, авторської позиції, ідеї); • *дає визначення* поняття «художній час», *пояснює* його відмінність від хронологічного часу; • *виокремлює* епізоди текстів, де відбувається зміщення лінійного часу, відхід автора від хронологічної послідовності у викладі подій, *пояснює* значення цього прийому; • *дає визначення* поняття «художній простір», *установлює* особливості художнього простору в прочитаних творах; • *висловлює враження* про ліричні твори про Другу світову війну	*живопису, музики, кіно, в яких викривається війна).* ***(УС)*** *Висловлювання українських митців про В. Скотта, його вплив на розвиток історичного роману.* ***(ЕК)*** *Порівняння образів персонажів* (Бріан де Буагильбер і Айвенго, леді Ровена і Ребекка). *Зіставлення літературних творів із їхніми втіленнями в інших видах мистецтва (кіно, театр, ілюстрації та ін.).* ***(МЗ)*** *Історія, музичне мистецтво*

4. Духовне випробування людини (*6 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *аналізує* трагічні наслідки ризикованого втручання людини у світ природи (**НЛ**-1); • *набуває* навичок ухвалювати життєво важливі рішення, *усвідомлює* цінність родинних стосунків (**НЛ**-2); • *цінує* професіоналізм, *навчається* долати труднощі, *критично оцінює* ризики підприємницької діяльності в екстремальних умовах (**НЛ**-4). **Предметні компетентності** • *виразно читає* художні тексти, емоційно *сприймає*, *висловлює* враження від прочитаних творів; • *розкриває* історичні, моральні, філософські проблеми у творах письменників, актуальність проблематики оповідань для сьогодення; • *розповідає* про основні факти	**Джеймс Олдрідж (нар. 1918). «Останній дюйм».** Проблема взаємин між батьками й дітьми. Символічність назви оповідання. Образи Бена і Деві, художні засоби їхнього створення. Віра у внутрішні можливості людини, подолання нею життєвих випробувань, здатність до порозуміння. Утвердження сімейних цінностей. **Редьярд Кіплінг (1865–1936). «Балада про Схід і Захід». «Якщо…».** Протистояння і примирення Сходу й Заходу в «Баладі про Схід і Захід» Р. Кіплінга. Антитези у творі. Ідеї миру і дружби. Динаміка образів головних героїв (Камаль, Полковничий син). Проблема духовного випробування людини та її моральної стійкості у вірші Р. Кіплінга «Якщо…». Сюжет і композиція вірша. Художні особливості твору, його провідна ідея (людина має залишатися собою у різних життєвих випробуваннях, зберігати вірність моральним принципам). ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про баладу*

життя і творчості митців; • *вирізняє* напружені (кульмінаційні) моменти сюжету, їхнє значення для розкриття образів персонажів; • *аналізує* образи персонажів: їхні характерні риси, вчинки, стосунки з іншими персонажами, динаміку, засоби створення (художня деталь, символи та ін.); • *визначає* у творах антитези, *пояснює*, як вони реалізовані у творах; • *знаходить* у прочитаних творах символи, *виявляє* їхній прихований зміст, множинність трактування; • *порівнює* оригінали й художні переклади (фрагменти) творів митців (за умови володіння іноземною мовою); • *висловлює* власне ставлення до порушених у творах філософських і моральних проблем	*(літературну), оповідання, вірш.* ***(ЛК)*** *Утілення творів Дж. Олдріджа, Р. Кіплінга в мистецтві (кіно, ілюстрації тощо).* ***(УС)*** *Дж. Олдрідж і Україна. Українські переклади творів митців.* ***(ЕК)*** *Порівняння оригіналів і художніх перекладів (фрагментів) творів митців (за умови володіння учнями іноземною мовою).* ***(МЗ)*** *Історія, іноземна мова*
Завершення І семестру	
5. Дружба і кохання (*9 годин*)	

Учень/учениця **Ключові компетентності** • *висловлює судження* щодо важливості духовного й емоційного збагачення людини (**НЛ**-1); • *усвідомлює* красу високих почуттів, *висловлює* критичну думку щодо вияву меркантилізму, прагматизму у людських стосунках (**НЛ**-2); • *цінує* віру у власні здібності, здатність ухвалювати нестандартні рішення для втілення мрії (**НЛ**-4). **Предметні компетентності** • *знає і розповідає* про основні факти життя і творчості митців, їхні зв'язки з Україною, увічнення їхньої пам'яті в літературних музеях, пам'ятниках; • *виявляє* факти біографії О. С. Пушкіна у вірші «19 жовтня 1825 року»; • *визначає* провідну ідею вірша О. С. Пушкіна «19 жовтня 1825 року», *знаходить* відповідні цитати; • *характеризує* образ автора у ві-	**Олександр Сергійович Пушкін (1799–1837). «19 жовтня 1825 року».** Дитинство та юність О. С. Пушкіна. Уславлення ліцейської дружби й вірності ідеалам у вірші О. С. Пушкіна «19 жовтня 1825 року». Авторські спогади й роздуми у творі. **Шолом-Алейхем «Пісня над піснями», Олександр Грін «Пурпурові вітрила» (1 твір за вибором учителя й учнів)** **Шолом-Алейхем (1859–1916). «Пісня над піснями».** Віхи життєвого і творчого шляху письменника. Відображення у його творах культури та долі єврейського народу. Тема кохання в повісті Шолом-Алейхема «Пісня над піснями». Еволюція героїв (Шимек і Бузя) у часі. Біблійні мотиви в повісті. Утвердження етичних цінностей. **Олександр Грін (1880–1932). «Пурпурові вітрила».** Поєднання реального і фантастичного в повісті. Основний конфлікт твору (Каперна — мрія). Ассоль і Грей. Символіка образу пурпурових вітрил.

рші О. С. Пушкіна «19 жовтня 1825 року», його спогади, зміни образу автора в часі; • *визначає* роль описів природи у вірші «19 жовтня 1825 року», *розкриває* їхнє емоційне забарвлення і художні засоби втілення певних емоцій і почуттів; • *переказує* основні події повісті «Пісня над піснями» Шолом-Алейхема (або «Пурпурові вітрила» Олександра Гріна); • *визначає* особливості сюжету і композиції прочитаної повісті; • *характеризує* духовно-емоційний світ головних героїв прочитаної повісті, зміни (або незмінність) їхніх внутрішніх якостей; • *розкриває* сутність трактування проблеми кохання у творі Шолом-Алейхема (або Олександра Гріна); • *висловлює* власні судження щодо персонажів (Шимек, Бузя; або Ассоль, Артур Грей), їхнє ставлення до кохання і світу; • *визначає* теми, провідні мотиви, ідеї у повісті «Пісня над пісня-	Вірші зарубіжних поетів про дружбу і кохання (**Р. Бернс** («Любов»), **Г. Гейне** («Коли настав чудовий май…»), **К. М. Симонов** («Жди мене…») **та інші – 2-3 за вибором учнів і вчителя**). Поетизація високого почуття, розкриття його сутності. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про вірш, повість, образ автора.* ***(ЛК)*** *Біблія («Пісня над піснями»). Екранізації, ілюстрації, театральні вистави за творами митців.* ***(УС)*** *Шолом-Алейхем і Україна. Літературні музеї Шолом-Алейхема і Олександра Гріна.* ***(ЕК)*** *Порівняння образів персонажів. Зіставлення літературних образів із кінообразами.* ***(МЗ)*** *Іноземна мова, історія*

ми» (або «Пурпурові вітрила»); • *називає* символи у прочитаних творах, розкриває їхній зміст, функції; • *зіставляє* літературні образи з кінообразами, *виявляє* ключові риси характеру персонажів прочитаних творів, утілені в медіаверсіях; • *виразно читає* вірші зарубіжних авторів про кохання, *висловлює* враження від прочитаних творів, *порівнює* оригінали та переклади віршів (за умови володіння іноземною мовою)	
6. Літературний детектив (*5 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *розуміє* невідворотність покарання злочину (**НЛ**-2); • *висловлює судження* щодо переваг фізичної витривалості, здорового способу життя (**НЛ**-3); • *усвідомлює* необхідність набуття знань для успішної професійної діяльності (**НЛ**-4).	Детектив як жанр літератури, характерні ознаки жанру. Жанрове розмаїття детективів. **Едгар Аллан По «Золотий жук», Артур Конан Дойл «Пістрява стрічка» або «Спілка рудих» (1–2 твори за вибором учителя й учнів).** **Едгар Аллан По (1809–1849). «Золотий жук».** Е. А. По — засновник жанру детективу у світовій літературі.

Предметні компетентності • *дає визначення* жанру «детектив», *виявляє* його характерні ознаки на прикладі прочитаних творів; • *знає* про історію виникнення і формування жанру у світовій літературі, видатних представників детективної літератури; • *розповідає* про ключові віхи життя і творчості Е. А. По і А. Конана Дойла, *називає* їхні найвідоміші твори, причини популярності серед різних поколінь; • *знає і виявляє* характерні ознаки циклу (на прикладі творів про Шерлока Холмса); • *висловлює* враження від прочитаних творів письменників, *розповідає* про своїх улюблених героїв; • *виявляє* особливості сюжету і композиції творів Е. А. По та А. Конана Дойла; • *установлює* значення прийому «розповідь у розповіді» в текстах письменників;	Захопливий сюжет повісті «Золотий жук». Особливості композиційної будови твору – «розповідь у розповіді», її художнє значення (поєднання різних точок зору, створення емоційної напруги, таємничої атмосфери та ін.). Образи Вільяма Леграна, Джупітера, оповідача. **Артур Конан Дойл (1859–1930). Оповідання про Шерлока Холмса («Пістрява стрічка», «Спілка рудих»).** А. Конан Дойл — відомий автор детективних циклів, популярність його героїв у різних країнах. Особливості сюжету і композиції оповідань про Шерлока Холмса. Шерлок Холмс як безпосередній учасник розв’язання сімейного конфлікту в оповіданні «Пістрява стрічка». Іронічне зображення пристрасті людини до легкого збагачення в оповіданні «Спілка рудих». Сутність «дедуктивного методу» Шерлока Холмса, утвердження в його образі сили інтелекту і моральних якостей. Доктор Ватсон як оповідач. Різні точки зору на події як художній прийом створення атмосфери

• *характеризує* образи персонажів (Легран, Джупітер, Шерлок Холмс, Ватсон, учасники злочинів та ін.); • *змальовує* образи оповідачів, *називає* їхні провідні риси, роль у розгортанні сюжету (спостерігач, безпосередній учасник сюжету (персонаж) тощо); • *розуміє* поняття «точка зору», *виявляє* у творах різні точки зору (персонажів, оповідача) на події, *зіставляє* їх; • *розповідає* про відомі екранізації за творами Е. А. По та А. Конана Дойла (1–2 за вибором), *висловлює* власне судження про втілення героїв детективів засобами кіномистецтва; • *порівнює* оригінали й художні переклади творів письменників (за умови володіння іноземною мовою)	таємничості. ***(ТЛ)*** *Оповідач і розповідач. Початкове поняття про точку зору.* ***(ЛК)*** *Екранізації творів Е. А. По і А. Конана Дойла. Музеї Е. По в США (Балтимор, Річмонд), Шерлока Холмса у Великобританії (Лондон). Пам'ятники письменникам та їхнім героям.* ***(УС)*** *Українські письменники – майстри детективного жанру.* ***(ЕК)*** *Порівняння оригіналів і художніх перекладів. Порівняння літературних детективів з екранізаціями.* ***(МЗ)*** *Українська література, біологія*
7. Світова новела (*6 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності**	Новела як літературний жанр, її характерні ознаки, різновиди **(2-3 за ви-**

• *висловлює судження* щодо моральної відповідальність за свої вчинки та утвердження справедливості; *цінує* щирість людських стосунків (**НЛ**-2); • *усвідомлює* цінність життя (**НЛ**-3); • *шанобливо ставиться* до мистецького хисту (**НЛ**-4). **Предметні компетентності** • *дає визначення* жанру новели, *виявляє* її характерні ознаки у прочитаних творах; • *розрізняє* за змістом різновиди новел (психологічну, філософську, фантастичну та ін.); • *виразно читає* і *переказує* (близько до тексту) новели письменників; • *виявляє* у новелах зарубіжних митців основні проблеми (моральні, філософські та ін.), їхнє художнє втілення в подіях, образах, символах, назвах та інших компонентах твору; • *визначає* особливості розвитку сюжету новел, напружені (ку-	**бором учителя)**. **О. Генрі (1862–1910). «Дари волхвів», «Останній листок».** О. Генрі – майстер новели. Моральні цінності в новелі «Дари волхвів». Біблійні мотиви у творі, художні деталі. Новела «Останній листок» – гімн людині, котра здатна на самопожертву заради ближнього. Специфіка розкриття образу Бермана (непримітна зовнішність, невдаха, найкращий «шедевр» митця). Образи дівчат (Сью, Джонсі), їхня динаміка. Особливості художньої мови новели, розповідач. **Герберт Джордж Уеллс (1866–1946). «Чарівна крамниця».** Видатний англійський фантаст Г. Дж. Уеллс. Точка зору дорослого і дитини в новелі «Чарівна крамниця». «Дива» та їхнє сприйняття персонажами. Оповідач твору (батько). Особливості дитячого світу. Роль елементів фантастики. **Рюноске Акутаґава (1892–1927). «Павутинка».** Майстер японської новели Р. Акутагава. Утілення ідеї про моральну справедливість у новелі «Павутинка». Філософський зміст твору. Підтекст. Художні образи но-

льмінаційні) моменти творів; • *характеризує* образи персонажів новел у їхніх стосунках, динаміці, виявляє ключові риси персонажів, їхні моральні якості; • *розмірковує* над фіналами творів, *дає* їм (фіналам) власне тлумачення; • *характеризує* образи оповідача («Чарівна крамниця» Г. Дж. Уеллса) і розповідача (новели О. Генрі), *розрізняє* їх за формами оповіді (оповідач – від 1-ої особи, розповідач – від 3-ої особи); • *виявляє* культурні паралелі в текстах новел (біблійні мотиви в новелі «Дари волхвів» О. Генрі, зв'язок із японськими традиціями в новелі «Павутинка» Р. Акутаґави); • *розкриває* підтекст окремих епізодів творів; • *порівнює* оригінали і художні переклади новел (за умови володіння іноземною мовою); • *порівнює* образи героїв новел О. Генрі;	вели (Будда, Кандата). ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про оповідача і розповідача, про точку зору. Новела та її різновиди.* ***(ЛК)*** *Біблія («Поклоніння волхвів»). Особливості вірувань японців.* ***(УС)*** *Українські письменники – майстри новели.* ***(ЕК)*** *Порівняння образів героїв новел О. Генрі. Порівняння оригіналів і художніх перекладів новел О. Генрі, Г. Дж. Уеллса (окремих фрагментів творів).* ***(МЗ)*** *Іноземна мова, географія, образотворче мистецтво*

• *знає* про втілення сюжетів новел у різних видах мистецтва, *висловлює* ставлення до них (1-2 твори за вибором)	
8. Сучасна література. Я і світ (*6 годин*) **(1–2 твори за вибором учнів і вчителя)**	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *прогнозує* загрози для розвитку інтелекту людини, пов'язані з науково-технічним прогресом (**НЛ**-1); • *розуміє* важливість самостійного мислення, *цінує* свободу (**НЛ**-2); • *аналізує* ступінь ризику під час прийняття життєво важливого рішення, *усвідомлює* цінність життя (**НЛ**-3); • *виявляє здатність* оперативно та адекватно реагувати на технологічні зміни у житті суспільства (**НЛ**-4). **Предметні компетентності** • *знає* основні відомості про жит-	**Айзек Азімов (1920–1992). «Фах».** Роздуми про майбутнє людини й людства. Образ Джорджа Плейтена. Проблема духовної реалізації людини. Розуміння сутності культури й освіти, призначення людини в сучасному світі. Утвердження сили людського інтелекту, самостійності мислення, творчої уяви, моральних цінностей. **Діана Вінн Джонс (1934–2011). «Мандрівний Замок Хаула».** Поєднання елементів казки та детективу у творі. Образ Софі, світ її мрій, бажань, жахів. Значення художнього прийому чаклунства у творі. **Корнелія Функе (нар. 1958). «Чорнильне серце».** Тема «оживлення» книжки у творі. Образ Меґі – дівчинки, котра любить читати. Її пригоди й духовне випробування. Поєднання

тя та творчість сучасних письменників; • *розповідає* про ключові події сюжету творів; • *розкриває* актуальні теми і проблеми у прочитаних текстах; • *характеризує* образи головних героїв, їхнє сприйняття світу, стосунки з батьками, друзями та ін.; • *визначає* особливості художньої оповіді у творах (від 1-ої чи 3-ої особи), роль оповідної форми у розкритті образів героїв; • *порівнює* оригінал і переклад в окремих фрагментах (за умови володіння іноземною мовою); • *порівнює* образи підлітків у прочитаних творах; • *оцінює (із допомогою вчителя)* художню вартість прочитаних творів; • *володіє* інформацією про бібліотеки України (центральні, а також у рідному місті, селі), їхню структуру, організацію роботи (зокрема з використанням Інтернету);	уявного і реального світів. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про оповідача, розповідача роман, повість, фентезі. Поглиблення уявлень про категорію «художність» в оцінці творів масового мистецтва.* ***(ЛК)*** *Коло читання сучасних підлітків.* ***(УС)*** *Бібліотеки України.* ***(ЕК)*** *Порівняння образів підлітків у творах.* ***(МЗ)*** *Іноземна мова*

• *розповідає* про твори сучасних авторів, які привернули його (її) увагу, пояснює свої уподобання; • *виявляє* початкові вміння розрізнення художньої вартості сучасних творів	
9. Підсумки (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *розкриває* взаємозв'язки людини і навколишнього середовища (**НЛ-1**); • *цінує* здатність до ненасильницького розв'язання конфліктів (**НЛ-2**); • *усвідомлює* переваги здорового способу життя та безпечної поведінки (**НЛ-3**); • *розуміє* роль ініціативності та підприємливості в суспільстві (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *знає* авторів і відомих українських перекладачів творів зару-	Узагальнення і систематизація навчального матеріалу. ***(МЗ)*** *Українська література*

біжних письменників, що вивчалися протягом року; • *аналізує* й *інтерпретує* художні твори (окремі компоненти й цілісно); • *знає визначення* основних літературознавчих понять, що вивчалися протягом 5–7 класу, *застосовує* їх у процесі аналізу й інтерпретації тексту; • *визначає* жанрові ознаки, форми оповіді (від 1-ої чи 3-ої особи) у творах, що вивчалися протягом року; • *демонструє* уміння порівнювати твори різних видів мистецтва, твори українських і зарубіжних авторів (в окремих аспектах – теми, ідеї, образи, жанри та ін.)	
Завершення II семестру (+ 6 годин резерв)	
Для вивчення напам'ять • Р. Бернс. «Любов» (або Г. Гейне. «Коли настав чудовий май…», К. Симонов «Жди мене…»). • Кіплінг «Якщо…»	

8 клас

Усього – 70 годин;

текстуальне вивчення творів – 56 годин;

розвиток мовлення – 4 години;

позакласне читання – 4 години;

резервний час – 6 години.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
1. Вступ (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* розмаїття культур різних країн, місце української літератури у світовому історико-літературному процесі (**НЛ**-2). **Предметні компетентності** • *розрізняє* поняття «культура» і «література»; • *розуміє* поняття «літературний процес»; • *називає* основні епохи (періоди) літературного процесу в різних країнах; • *характеризує* поняття «літера-	Література і культура. Роди літератури (епос, лірика, драма), їхні характерні ознаки. Літературний процес. Основні літературні епохи, напрями, течії, специфіка їхнього розвитку в різних країнах. ***(ТЛ)*** *Рід літератури, епос, лірика, драма. Початкові поняття про літературний напрям, літературну течію.* ***(ЛК)*** *Своєрідність культури різних країн, народів, національностей.* ***(УС)*** *Взаємозв'язки української і зарубіжних літератур.* ***(ЕК)*** *Порівняння ознак епосу, лірики,*

турний напрям», «літературна течія», *розрізняє* їх (як ціле та часткове); • *дає визначення* понять «рід літератури», «епос», «лірика», «драма», *називає* їхні характерні ознаки, *демонструє на* прикладах із прочитаних творів	*драми.* ***(МЗ)*** *Українська література*
2. Священні книги людства як пам'ятки культури і джерело літератури (*7 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *обґрунтовує* взаємозв'язок людини з природою (**НЛ**-1); • *розуміє* спільні для різних народів морально-етичні принципи, *розрізняє* поняття добра і зла (**НЛ**-2). **Предметні компетентності** • *називає* найвідоміші священні книги людства, *розуміє* їхнє значення для розвитку світових релігій, культури, мистецтва; • *розповідає* про походження та побудову Вед, Біблії, Корану; • *називає* основні міфи (їхні різ-	Загальнокультурне значення священних книг народів світу, найвідоміші з них. Священні книги як вихідна основа світових релігій, етичних уявлень, мистецтва різних народів. **Веди (огляд).** Веди як пам'ятка індоєвропейської словесності II-I тис. до н. е. Образи ведійської міфології (боги, напівбоги, герої, ворожі сили, символи та ін.). Космогонічні міфи Вед. **Біблія. Старий Заповіт (Створення світу. Каїн і Авель. 10 заповідей). Новий Заповіт (Євангеліє — 2–3 розділи за вибором учителя).** Біблія як основа двох релігій – юдейської і християнської. Зв'язок Біблії з історією і

новиди) священних книг – Вед, Біблії, Корану; • *переказує* окремі міфологічні сюжети (передбачені програмою), *розкриває* їхній морально-філософський зміст; • *характеризує* міфологічні образи, символи, наявні в сюжетах священних книг; • *виявляє* гуманістичні цінності, утілені у священних книгах людства; • *пояснює* окремі вислови зі священних книг; • *порівнює* священні книги людства як пам'ятки культури – Біблію і Коран, *виявляє* схожість і відмінності між ними; • *називає* 1–2 твори українських і зарубіжних письменників, які зверталися до образів, сюжетів, мотивів священних книг; • *розкриває* особливості відображення сюжетів і образів священних книг у творах світового мистецтва – живопис, музика, кіно та ін. (1–2 твори за вибором); • *називає* визначні пам'ятки хри-	міфологією. Структура Біблії, її складники. Ключові ідеї та образи Старого і Нового Заповітів. Морально-філософський зміст біблійних сюжетів і образів. **Коран (огляд)**. Коран – головна книга ісламу. Побудова Корану, охоплення в ньому різних сфер людського життя. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про міф, міфологічний образ.* ***(ЛК)*** *Утілення сюжетів і образів священних книг людства у мистецтві (література, живопис, музика, скульптура, архітектура, кіно та ін.).* ***(УС)*** *Звернення українських письменників до образів, сюжетів, мотивів Біблії, Корану. Визначні пам'ятки християнства та ісламу в Україні й за кордоном.* ***(ЕК)*** *Схожість і відмінність між Біблією і Кораном як пам'ятками культури.* ***(МЗ)*** *Історія, географія, образотворче мистецтво, музичне мистецтво.*

стиянства та ісламу в Україні й за кордоном, *виявляє* у них особливості культури, утілення ідей, сюжетів і образів священних книг	
3. Античність (*11 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* війну як катастрофу, *розуміє* необхідність гармонійного співіснування людини і природи (**НЛ-1**); • *наводить приклади* героїзму та самопожертви заради захисту рідної землі, *шанує* сімейні традиції, *усвідомлює* взаємозвязок між ухваленим рішенням та його наслідками (**НЛ-2**); • *висловлює* судження про цінність життя, гармонійну красу людини (**НЛ-3**); • *усвідомлює* підступність стратегії завойовників (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *знає* загальні особливості роз-	Поняття про античність, її хронологічні межі. Основні етапи, роди і жанри античної літератури. Специфіка розвитку літератури в Давній Греції і в Давньому Римі. Концепція людини і світу в античній літературі (ідея гармонії тілесного і духовного, любов до життя в усіх його проявах, відкриття світу, героїчне служіння, катарсис, поєднання реального і міфологічного та ін.). Давньогрецька міфологія. Основні цикли давньогрецьких міфів. Міфологічна основа героїчного епосу. **Міфи троянського циклу. Троя. Паріс викрадає Єлену. Облога Трої. Смерть Ахілла. Троянський кінь (2–3 за вибором учителя).** Відображення історичних подій у міфах троянського циклу. Ключові образи циклу,

витку античної літератури; • *називає* видатних представників античної літератури, їхній внесок в історію світової культури; • *розкриває* концепцію людини і світу в античній літературі та її втілення у прочитаних творах; • *називає* основні цикли давньогрецьких міфів (троянський, фіванський, про аргонавтів), їхні ключові міфологічні образи і сюжети; • *переказує та інтерпретує* сюжети троянських міфів, передбачених програмою; • *характеризує* центральні міфологічні образи й символи троянського циклу; • *розповідає* про основні факти життя і творчості митців; • *розкриває* специфіку втілення міфологічних образів і сюжетів у творах античних авторів; • *знає* визначення понять «героїчний епос», «елегія», «ода», «трагедія», їхні характерні ознаки, які *виявляє* у прочитаних текстах;	їхній гуманістичний зміст. Міфологічні символи (яблуко розбрату, троянський кінь та ін.). **Гомер. «Іліада» (огляд). «Двобій Ахілла і Гектора»** (пісня 22, вірші140–410)**, «Пріам у Ахілла»** (пісня 24, вірші 470–670)**.** Гомер та його значення в історії розвитку європейських літератур. Міфологічна основа гомерівського епосу. Образи Ахілла і Гектора. Гуманістичний зміст «Іліади». Катарсис. Особливості розвитку і види лірики в Давній Греції. **Тіртей (VII ст. до н.е.). «Добре вмирати тому…».** Ідея захисту рідної країни в елегії. Античний ідеал героя. Авторська позиція. **Сапфо (VII–VI ст. до н.е.). «До Афродіти» («Барвношатна владарко, Афродіто…).** Звернення у вірші до Афродіти – богині кохання. Образ ліричної героїні, глибина її почуттів і переживань. Давньогрецький театр, його характерні особливості, роль в античному суспільстві. Основні жанри давньогрець-

• *знає* визначення поняття «віршовий розмір», *виявляє* гекзаметр і пентаметр у прочитаних творах; • *аналізує* вірші поетів з акцентом на розкриття античних ідеалів, авторської позиції; • *знає* загальні особливості розвитку лірики, епосу і драми в добу античності; • *розкриває* художні конфлікти в прочитаних творах; • *характеризує* образи Ахілла, Гектора («Іліада» Гомера), Прометея («Прометей закутий» Есхіла), Енея («Енеїда» Вергілія); • *установлює* схожість міфологічних образів і відмінності з їхнім утіленням у літературних творах (на прикладі прочитаних текстів); • *розкриває* специфіку втілення вічних образів античності в зарубіжній і українській літературі, у творах світового мистецтва (на прикладі 1-2 творів за вибором); • *називає* імена відомих україн-	кої драми — трагедія і комедія. **Есхіл (бл. 525–бл. 456 рр. до н. е.). «Прометей закутий».** Значення творчості Есхіла для розвитку європейської драми і театру. Утілення міфу про Прометея у трагедії «Прометей закутий». Основний конфлікт трагедії. «Дари» Прометея людству. Ідеї служіння, самопожертви, свободи. «Золота доба» давньоримської літератури. **Публій Вергілій Марон (70–19 рр. до н. е.). «Енеїда» (огляд, 1-2 уривки за вибором учителя).** Зв'язок твору з гомерівським епосом, міфологією. Ідея громадського служіння, утвердження величі держави. Образ Енея та його значення в композиції твору. **Квінт Горацій Флакк (65–8 рр. до н.е.). «До Мельпомени» («Мій пам'ятник стоїть…»).** Тема мистецтва і призначення митця у творі. Пам'ятник як символ вічності поезії. Розуміння автором значення свого доробку. **Публій Овідій Назон (43 р. до н. е. – бл. 18 р. н.е.). «Сумні елегії» («Жит-**

ських перекладачів творів античності, *висловлює судження* про їхній внесок у розвиток української культури, прилученні українства до світових вершин	**тя поета» (IV, 10)).** Життя та творчість поета. Міфологічний і філософський зміст поеми «Метаморфози» (огляд). Конфлікт митця з владою, трагедія вигнання і сум за батьківщиною у «Сумних елегіях». Образ відторгненого поета. Любов до вітчизни як провідна ідея твору (в межах циклу «Сумні елегії»). Вплив античності на розвиток світової літератури й культури. ***(ТЛ)*** *Героїчний епос, елегія, ода, віршовий розмір (гекзаметр, пентаметр), трагедія.* ***(ЛК)*** *Вічні образи античності в мистецтві (живопис, скульптура, музика, кіно та ін.). Античні образи й мотиви у творчості письменників різних часів і народів.* ***(УС)*** *Українські переклади творів античних митців.* ***(ЕК)*** *Ахілл і Гектор (порівняльна характеристика образів). Зевс і Прометей у міфах і в трагедії «Прометей закутий» Есхіла. Елегії Тіртея та Овідія.* ***(МЗ)*** *Історія, образотворче мистец-*

	тво
4. Середньовіччя (*8 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *цінує* красу природи, *сприймає* людину як частку навколишнього світу (**НЛ**-1); • *усвідомлює* вплив історичних подій на долю людини, *висловлює* судження щодо активної громадянської позиції (**НЛ**-2); • *розуміє* вплив позитивного мислення на відновлення душевної рівноваги (**НЛ**-3). **Предметні компетентності** • *знає* і *пояснює* хронологічні межі доби Середньовіччя, основні ознаки й тенденції розвитку середньовічних літератур Заходу і Сходу; • *називає* видатних представників середньовічної літератури Заходу і Сходу, *визначає* їхній внесок у розвиток світової культури;	Середньовіччя як доба, її хронологічні межі й специфічні ознаки в історії європейських і східних літератур. Вплив релігії, філософії на літературу і культуру в добу Середньовіччя. Основні жанри середньовічної літератури на Заході й Сході. Особливості розвитку китайської лірики епохи Тан. **Лі Бо (701–762). «Печаль на яшмовому ганку», «Призахідне сонце навіює думки про гори», «Сосна біля південної галереї» (1-2 за вибором учителя).** Основні теми і мотиви лірики митця. Вплив даосизму на його світогляд. Своєрідність пейзажів Лі Бо, утілення в них краси природи і духовного життя. **Ду Фу (712–770). «Пісня про хліб і шовк», «Весняний краєвид», «Подорожуючи, вночі описую почуття» (1-2 за вибором учителя).** Зв’язок поезії Ду Фу з історичною реальністю. Вплив конфуціанства на його світо-

• *характеризує* історичний і культурний контекст розвитку середньовічних літератур; *розповідає* про основні віхи життя й творчості письменників (твори яких передбачені для текстуального вивчення), про їхню роль у розвитку національних літератур; • *демонструє* вплив релігії, філософії на художню літературу на прикладі прочитаних текстів; • *знає* ключові періоди й жанри середньовічної літератури на Заході та Сході; • *дає визначення* жанрів «героїчний епос» (середньовічний), «рубаї», «сонет», *виділяє* їхні жанрові ознаки у прочитаних творах; • *виявляє* основні теми й мотиви в ліриці митців; • *визначає* символи та їхній прихований зміст у творах поетів; • *характеризує* образ ліричного героя у текстах, рекомендованих програмою; • *знає* історичну основу «Пісні	гляд. Національні образи, символи в ліриці митця. Образ ліричного героя, його сприйняття життя і природи, почуття, мрії, ідеали, дума про батьківщину. Золота доба персько-таджицької лірики, її характерні особливості, видатні представники. **Омар Хайям (бл. 1048–після 1122). Рубаї.** Лаконізм і місткість жанру рубаї. Основні теми й мотиви творчості Омара Хайяма. Література середньовічної Європи: основні тенденції та жанрово-тематичне розмаїття. **«Пісня про Роланда» (X ст.) (2-3 розділи за вибором учителя).** Історична основа твору й поетичне переосмислення в ньому реальних подій. Патріотичні ідеї в «Пісні про Роланда». Образна система (Роланд, Ганелон, Карл та ін.). Елементи фольклору. Особливості поетичної мови твору. **Аліг'єрі Данте (1265–1321). Сонет 11 («В своїх очах вона несе кохання…»).** Данте як ключова постать італійського Середньовіччя і переходу до

про Роланда» та особливості її художнього втілення у творі; • *переказує, аналізує* й *інтерпретує* окремі частини (епізоди) «Пісні про Роланда»; • *характеризує* образи персонажів «Пісні про Роланда» (Роланд, Карл, Ганелон), *визначає* засоби їхнього художнього зображення (на прикладі уривків із тексту); • *висловлює* власне ставлення до персонажів та їхніх вчинків; • *порівнює* художні образи персонажів «Пісні про Роланда» (Роланд — Ганелон, Карл — Ганелон); • *виявляє* риси фольклору в «Пісні про Роланда»: символи, повтори, постійні епітети, метафори тощо (на прикладі уривків із тексту за вибором учня); • *зіставляє* образи ліричних героїв у східній поезії (Лі Бо, Ду Фу, Омар Хайям); • *виявляє* актуальний зміст середньовічних творів, вічність порушених у них проблем; • *знає* українських перекладачів	Відродження. Загальна характеристика його творчості. Утілення в сонеті 11 Данте краси високого почуття кохання. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про героїчний епос (середньовічний). Рубаї, сонет.* ***(ЛК)*** *Культурні центри Середньовіччя на Сході й Заході. Ключові поняття китайської міфології, філософії (конфуціанство, даосизм), які знайшли відбиток у літературі. Християнство. Іслам.* ***(УС)*** *Українські перекладачі середньовічних творів.* ***(ЕК)*** *Порівняння образів ліричних героїв Лі Бо, Ду Фу, Омара Хайяма. Порівняння персонажів «Пісні про Роланда» (Роланд — Ганелон, Карл — Ганелон).* ***(МЗ)*** *Історія, географія*

середньовічних творів; • *виявляє* особливості художньої мови творів митців (в українських перекладах)	
Завершення І семестру	
5. Відродження (*12 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *виявляє* повагу до людини, *усвідомлює* роль кохання і дружби, *засуджує* розбрат між людьми, *розуміє* гуманістичні ідеали (**НЛ-2**); • *цінує* людське життя (**НЛ-3**); • *висловлює думку* щодо необхідності виявлення ініціативи для досягнення мети, критично *оцінює* засоби досягнення поставленої мети (**НЛ**-4). **Предметні компетентності** • *знає* хронологічні межі Відродження, особливості світоглядного перевороту того часу, історичний і культурний кон-	Епоха Відродження (Ренесансу) в Європі. Гуманізм. Культ античності. Характерні риси ренесансної культури і літератури. **Франческо Петрарка (1304–1374). Сонети № 61, 132.** Історія кохання в сонетах Ф. Петрарки. Образ ліричного героя та героїні. Утілення гуманістичних ідеалів у поезії митця. Структура сонетів Ф. Петрарки. **Вільям Шекспір (1564–1616). Сонети № 66, 116, 130.** Виняткова роль В. Шекспіра в розвитку англійської національної літератури і світового мистецтва. Основні теми сонетів В. Шекспіра – кохання до Смаглявої леді, дружба. Відображення внутрішнього світу ренесансної людини (описи природи, змалюван-

текст, роль античності в розвитку літератури; • *визначає* риси гуманізму в літературних творах доби Відродження; • *розповідає* про ключові віхи життя й творчості митців, *розкриває* їхній внесок в історію національних літератур і світової культури; • *визначає* поняття «сонет», *виявляє* особливості його структури у творах Ф. Петрарки і В. Шекспіра; • *визначає* провідні теми, мотиви в ліричних творах письменників (сонетах), *розкриває* специфіку художнього втілення високого почуття кохання; • *характеризує* образ ліричного героя в сонетах Ф. Петрарки, В. Шекспіра; • *зіставляє* образи героїнь у сонетах митців; • *порівнює* оригінали й художні переклади сонетів В. Шекспіра (за умови володіння англійською мовою); • *розкриває* загальнолюдський	ня сили почуттів та ін.). Художні особливості сонетів В. Шекспіра. **Трагедія «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра.** Історія створення. Конфлікт справжнього почуття і забобонів. Оспівування чистого пристрасного кохання Ромео і Джульєтти, вплив кохання на людську особистість (зміни в характерах головних героїв, їхня еволюція). Проблема життя і смерті. Трактування фіналу. Гуманістична цінність трагедії В. Шекспіра, її популярність серед різних поколінь. **Мігель де Сервантес Сааведра (1547–1616)**. **«Дон Кіхот» І частина (огляд, 2-3 розділи за вибором учителя).** Історія створення роману, його зв'язок із лицарськими романами, пародійний характер. Особливості сюжету і композиції твору. Конфлікт високих прагнень Дон Кіхота і буденної дійсності, неможливості реалізації ідеалів героя. Дон Кіхот і Санчо Панса – парні образи, у яких утілено високу мрію і прагматизм. «Донкіхотство». Синтез різних жанрових ознак у романі (героїчного епосу, лицарського, авантюрно-пригодницького, філософського рома-

зміст вічних образів ренесансних творів (Ромео і Джульєтта, Дон Кіхот і Санчо Панса); • *виявляє* жанрові особливості творів («Ромео і Джульєтта», «Дон Кіхот»); • *аналізує* ліричні твори (цілісно), драматичні і прозові твори (в окремих частинах і цілісно), *виявляє* в них морально-філософські проблеми, засоби художньої виразності; • *розкриває* особливості художньої мови творів (в оригіналах і перекладах), *наводить* відповідні приклади, цитати; • *знає* про втілення сюжетів, образів, мотивів ренесансної літератури у світовому мистецтві (1-2 твори за вибором); • *називає* відомих українських перекладачів творів доби Відродження; • *виявляє* окремі особливості відтворення перекладачем тексту оригіналу засобами української мови (за умови володіння іноземною мовою)	ну, пародії). Широта філософського змісту твору, можливість його різних тлумачень. Популярність вічних образів. ***(ТЛ)*** *Поглиблення поняття про вічний образ, сонет, роман, трагедію. Катрен, терцет, ямб.* ***(ЛК)*** *Образи Ромео і Джульєтти, Дон Кіхота і Санчо Панси у світовому мистецтві (живопис, кіно, музика та ін.). Музей В. Шекспіра у Великобританії (Стретфорд-на-Ейвоні). Музей М. де Сервантеса Сааведри в Іспанії (Мадрид).* ***(УС)*** *Видатні українські перекладачі творів Ренесансу. Вершини українського сонету.* ***(ЕК)*** *Порівняння оригіналів і художніх перекладів сонетів В. Шекспіра. Порівняння образів героїнь сонетів Ф. Петрарки та В. Шекспіра, художніх засобів створення жіночих образів.* ***(МЗ)*** *Історія, географія, музичне мистецтво, образотворче мистецтво*

6. Бароко і класицизм (*8 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *розрізняє* істинні та фальшиві цінності, *розуміє* необхідність шанобливого ставлення до людини незалежно від її соціального стану (**НЛ-2**); • *усвідомлює* важливість здорового глузду (**НЛ-3**); • *висловлює* критичне судження щодо різних моделей поведінки людини (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *визначає* провідні ознаки бароко як художнього напряму; • *розкриває* специфіку барокового світосприйняття у прочитаних творах; • *виявляє* у поетичному тексті провідні теми, ідеї, символи бароко, *розкриває* їхній філософський зміст; • *аналізує* образ ліричного героя вірша, виявляє засоби його створення (монолог, риторичні	Бароко як доба і художній напрям у європейській літературі й мистецтві. Видатні представники європейського бароко та їхні здобутки (огляд). **Із лірики європейського бароко. Луїс де Гонгора-і-Арготе «Галерник» або Джонн Донн «Щоб мучить мене…» (1 вірш за вибором учителя)** **Луїс де Гонгора-і-Арготе (1561–1627). «Галерник».** Утілення у вірші провідних тем барокової літератури: людина і Доля, блукання людини у Всесвіті, залежність від вищих сил, драматизм духовного життя. Символіка твору. Образ ліричного героя. **Джонн Донн (1572–1631). «Священні сонети» (19-й сонет «Щоб мучить мене…»*)*.** Напруга почуттів ліричного героя. Символіка. Поетична мова. Історичні умови, філософське та естетичні підґрунтя класицизму. Характерні ознаки класицизму як художнього напряму. **Мольєр (1622–1673). «Міщанин-шляхтич».** Мольєр – майстер класици-

питання, заглиблення у внутрішній світ, епітети, метафори та ін.), *наводить* відповідні цитати; • *розповідає* про чинники формування класицизму як літературного напряму (історичні, філософські, естетичні); • *називає* основні ознаки класицизму, *демонструє* їх на прикладі комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич», а також на прикладі творів (1-2 за вибором) класицистичного мистецтва (живопису, архітектури та ін.); • *дає визначення* поняття «комедія», *відрізняє* від поняття «трагедія» (що вивчалося раніше); • *виявляє* ознаки комедії у творі Мольєра «Міщанин-шляхтич»; • *називає* основні теми і проблеми в комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич»; • *характеризує* персонажів комедії «Міщанин-шляхтич» (окремо і в порівнянні); • *дає визначення* понять «сатира», «сарказм», *знаходить* при-	стичної комедії. Художнє новаторство Мольєра у драматургії, вплив його відкриттів на світове театральне мистецтво. Історія створення комедії «Міщанин-шляхтич». Тематика і проблематика твору, його загальнолюдське значення. Основні образи комедії (пан Журден, пані Журден, граф Дорант, графиня Дорімена, Клеонт та ін.). Засоби комічного (гумор, іронія, сатира, сарказм). ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про вірш (філософський). Комедія, сатира, сарказм. Поглиблення понять про гумор, іронію.* ***(ЛК)*** *Бароко в різних видах мистецтва (живопис, архітектура, музика, парковe мистецтво та ін.).* ***(УС)*** *Бароко в Україні. Класицизм у різних видах мистецтва (живопис, архітектура, музика та ін.).* ***(ЕК)*** *Порівняння образів персонажів (Журден – Клеонт, Журден – Дорант).* ***(МЗ)*** *Українська література, музичне мистецтво, історія*

клади сатири й сарказму та інших видів комічного (гумор, іронія), *установлює* їхню роль у тексті; • *розкриває* сутність морального уроку, утіленого митцем засобами комедії; • *виявляє* зв'язок комедії Мольєра з народним мистецтвом	
7. Література XX–XXI СТ. **У пошуках себе і високого польоту (*6 годин*)**	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *висловлює* особисте ставлення до проблем навколишнього середовища (**НЛ-1**); • *розуміє* особисту відповідальність перед людьми; *усвідомлює* право на свободу вибору (**НЛ-2**); • відповідально *ставиться* до власного здоров'я, *цінує* життя (**НЛ-3**); • критично *осмислює* методи досягнення мети; *усвідомлює* важливість креативних рішень	**Антуан де Сент-Екзюпері (1900–1944). «Маленький принц».** Людські взаємини, моральні цінності в казці-притчі «Маленький принц». Філософський зміст твору. Художні образи. **1-2 сучасні твори за вибором учнів і вчителя** **Річард Бах (нар. 1936). «Чайка Джонатан Лівінгстон».** Сюжет твору Р. Баха як філософська метафора людського буття. Алегоричні образи повісті. Утілення прагнення до високої мети в образі чайки Джонатана. Художній конфлікт і можливість його подолання. Ознаки притчі у творі.

для самореалізації (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *виявляє* актуальність порушених письменниками тем і проблем; • *розкриває* особливості сюжету і композиції творів, їхні жанрові ознаки; • *характеризує* головних персонажів твору, *визначає* засоби їхнього створення у тексті; • *називає* жанрові ознаки прочитаних творів; • *знаходить* у прочитаних творах символи та *розкриває* їхній зміст; • *зіставляє* персонажів творів; • *розповідає* про свої улюблені книжки, пояснює свій вибір, *визначає* їхні художні ознаки	**Барбара Космовська (нар. 1958). «Буба», «Буба: мертвий сезон».** Художній світ Б. Космовської. Батьки – діти, діди – онуки. Ідея поваги й любові до людини. Сімейні цінності у творі. **Марина Аромштам (нар. 1960). «Коли відпочивають янголи».** Учителька (Марсем) та її учні: два погляди на один світ. Моральні проблеми (сімейні драми, перше кохання, конфлікти батьків і дітей, пошуки шляху в житті та ін.) та їхнє осмислення у творі. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про метафору, алегорію. Притча.* ***(ЛК)*** *Сучасні літературно-художні видання творів зарубіжної літератури.* ***(УС)*** *Українські перекладачі творів зарубіжної класики й сучасної літератури.* ***(ЕК)*** *Порівняння образів персонажів.* ***(МЗ)*** *Іноземна мова*
8. Підсумки (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • критично *оцінює* результати	Узагальнення та систематизація навчального матеріалу. ***(МЗ)*** *Українська література*

людської діяльності в природному середовищі (**НЛ-1**); • *цінує* людську гідність, *усвідомлює* право кожного на власну думку (**НЛ-2**); • *осмислює* взаємозв'язки між рішеннями та їхніми наслідками, безпечною поведінкою та здоров'ям (**НЛ-3**); • *розуміє* роль ініціативності та підприємливості в суспільстві (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *знає* основні епохи, напрями (їхні ознаки) літературного процесу від античності до XVII ст.; • *аналізує* та *інтерпретує* твори письменників у контексті літературних напрямів і культури доби; • *знає визначення* основних літературознавчих понять, що вивчалися протягом 5–8 класу, *застосовує* їх у процесі аналізу й інтерпретації тексту; • *визначає* жанрові ознаки, специфіку образів, оповіді, мови	

пропонованих для вивчення творів; • *демонструє* вміння порівнювати твори різних видів мистецтва, твори українських і зарубіжних авторів	
Завершення II семестру (+ 6 год. резерв)	
Для вивчення напам'ять • Омар Хайям (2-3 рубаї за вибором учня) • Ф. Петрарка (сонет за вибором учнів) • В. Шекспір (сонет за вибором учнів)	

9 клас

Усього – 70 годин;

текстуальне вивчення творів – 58 годин;

розвиток мовлення – 4 години;

позакласне читання – 4 годин;

резервний час – 4 години.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
1. Вступ (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* зв'язок різних ознак культурного, соціального, технологічного розвитку людства (**НЛ-1**); • *цінує* спільну працю, громадянську ініціативу (**НЛ-2**). **Предметні компетентності** • *дає визначення* поняття «жанр», *розуміє* його зв'язок із родовим поділом літератури; • *називає* жанри, які належать до різних родів (епос, лірика, дра-	Літературні жанри і стилі. Перехідні явища в літературі. ***(ТЛ)*** *Жанр, стиль.* ***(ЛК)*** *Жанри і стилі як органічні елементи культури. Загальне і національне в структурі жанрів і стилів.* ***(УС)*** *Жанрово-стильові тенденції в українській та зарубіжних літературах на етапах літературного процесу.* ***(ЕК)*** *Специфіка жанрів у різних національних літературах (оповідання, роман, сонет та ін.). Розмаїття індивідуальних стилів митців.*

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
ма), а також міжродові утворення (наприклад, балада, поема та ін.); • *визначає* жанрові ознаки творів (на прикладі прочитаних текстів); • *дає визначення* поняття «стиль», *розрізняє* стилі загальні (епох, напрямів, течій) та індивідуальні (стилі письменників); • *знає* складники стилю (тематика, образотворчість, сюжетно-композиційні особливості, поетична мова); • *порівнює* окремі жанри в національних літературах (на прикладі прочитаних творів)	***(МЗ)*** *Українська література, художня культура*

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
2. Просвітництво (*9 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* особисту відповідальність за стан навколишнього середовища (**НЛ-1**); • *розуміє* роль ініціативи в суспільстві (**НЛ-2**); • *осмислює* значення безпечної поведінки в критичних ситуаціях (**НЛ-3**); • *ставить* перед собою *мету* й системно *працює* для її реалізації (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *розкриває* чинники (історичні, філософські, естетичні) розвитку європейської літератури доби Просвітництва; • *знає* основні художні напрями розвитку літератури й мистецтва Просвітництва, *називає* їхні ознаки, представників;	Історичні умови та провідні ідеї Просвітництва. Вплив філософії на літературу й культуру доби. Художні напрями (просвітницький класицизм, просвітницький реалізм, сентименталізм). **Джонатан Свіфт (1667–1745). «Мандри Лемюеля Гуллівера» (1 частина).** Історія написання твору. Просвітницькі ідеї у творі. Образ Гуллівера як втілення концепції нової людини. Жанрова своєрідність роману (поєднання реалістичних елементів і соціальної фантастики). Засоби комічного (гумор, іронія, сатира, сарказм). Езопова мова. **Йоганн Вольфганг Ґете (1749–1832)**. Поезії **«Вільшаний король», «Травнева пісня», «Прометей».** Роль Й. В. Ґете в історії Просвітництва. Нове розуміння природи у ліриці Й. В. Ґете. Міфологічний зміст

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
• *називає* ключові ідеї Просвітництва, *виявляє* їх у прочитаних творах; • *визначає* особливості сюжету й композиції роману Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера»; • *розкриває* жанрову своєрідність роману «Мандри Гуллівера» (поєднання реалістичних елементів і соціальної фантастики); • *знаходить* приклади езопової мови у творі Дж. Свіфта; • *характеризує* образ Гуллівера, *визначає* художні засоби його створення; • *знаходить* у романі Дж. Свіфта приклади гумору, іронії, сатири, сарказму, *визначає* їхні функції у творі; • *розкриває* ідеї, *аналізує* мотиви й образи в ліричних творах Й. В. Ґете; • *пояснює*, чому ода «До радості» Ф. Шиллера стала гімном Євросоюзу	образів вірша «Вільшаний король». Ідея кохання й щастя у «Травневій пісні», ознаки фольклору. Волелюбні мотиви та протистояння образів персонажів у «Прометеї». Образ Прометея. **Йоганн Крістоф Фрідріх Шиллер (1759–1805). «До радості».** Просвітницька ідея об'єднання людства в оді «До радості» Ф. Шиллера. Пафос твору, який став гімном Євросоюзу. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про роман, оду. Композиція.* ***(ЛК)*** *Європейське мистецтво доби Просвітництва.* ***(УС)*** *Ідеї Просвітництва в Україні.* ***(ЕК)*** *Порівняння оригіналів і художніх перекладів (у фрагментах і цілісно за умови володіння учнями іноземною мовою).* ***(МЗ)*** *Історія, математика*

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
3. Романтизм (*18 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* взаємозв'язок людини і навколишнього середовища (**НЛ-1**); • *розуміє* необхідність захисту своїх прав і прав інших людей (**НЛ-2**); • *визначає* тактику поведінки в небезпечних ситуаціях (**НЛ-3**); • *оцінює* проблему і відповідно до цього *ухвалює рішення* (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *визначає* специфічні ознаки романтизму як художнього напряму в літературі й мистецтві, чинники його розвитку (історичні, естетичні, філософські), національну специфіку в різних країнах; • *розповідає* про основні віхи жит-	Історичні, естетичні, філософські чинники розвитку романтизму. Основні ознаки романтизму як напряму в літературі й мистецтві. Романтизм у різних країнах. **Генріх Гейне (1797–1856). «Книга пісень» («На півночі кедр одинокий…», «Не знаю, що стало зо мною…», «Коли розлучаються двоє…»).** Специфіка німецького романтизму і творчість Г. Гейне. «Книга пісень»: особливості композиції збірки, образ ліричного героя, фольклорні елементи (образи, мотиви, символи, жанрові ознаки пісні та ін.). Утілення високого почуття кохання у віршах митця. Особливості поетичної мови творів. **Джордж Ноел Гордон Байрон (1788–1824). «Хотів би жити знов у горах…», «Мій дух як ніч…». Поема «Мазепа» або «Паломництво**

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
тя і творчості митців, їхній внесок у духовну скарбницю світової та національних літератур; • *визначає* провідні теми й мотиви ліричних творів письменників-романтиків; • *аналізує* романтичні образи, засоби їхнього створення; • *знаходить* у тексті й *інтерпретує* зміст романтичних символів; • *виявляє* зв'язок романтичних творів із фольклором, *знаходить* відповідні елементи (образи, символи, мотиви, жанрові ознаки тощо); • *з'ясовує* зв'язок творів із традиціями світової культури (Біблією, філософією, мистецтвом тощо); • *аналізує* (цілісно) ліричні вірші поетів-романтиків, поему («Мазепа» або «Паломництво Чайльд Гарольда» Дж. Байрона); • *виявляє* жанрові ознаки поеми й	**Чайльд Гарольда».** Вплив творчості Дж. Байрона на розвиток романтизму в Європі. Протиставлення мрії і дійсності у ліриці поета. Фольклорні та біблійні мотиви у віршах Дж. Байрона. Українська тема в поемі «Мазепа». Специфіка зображення образу гетьмана у творі (монолог героя, романтичний пейзаж як засіб увиразнення образу, динаміка образу та ін.). Відображення духовного життя особистості та суспільства, історії та культури Європи в поемі «Паломництво Чайльд Гарольда». Герой і автор: схожість і відмінність. Особливості віршової організації поеми (спенсерова строфа). **ВЗАЄМОДІЯ РОМАНТИЗМУ І РЕАЛІЗМУ** **Олександр Сергійович Пушкін (1799–1837). Лірика («До А. П. Керн» («Я пам'ятаю мить чудову…»), «Я вас кохав…», «Я**

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
роману доби романтизму та взаємодії романтизму з реалізмом (на прикладі творів Дж. Байрона, О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова); • *визначає* особливості віршового розміру, строфічної організації поетичних творів (на прикладах прочитаних текстів); • *виявляє* художнє новаторство митців – відкриття нових тем і мотивів, збагачення художньої мови, нові рішення в галузі образотворчості, жанрів тощо; • *порівнює* оригінали (за умови володіння іноземною мовою), художні переклади, переспіви творів письменників; • *установлює* особливості трансформації байронічних мотивів у російському романтизмі (О. С. Пушкін, М. Ю. Лермонтов); • *виявляє* схожість і відмінності в підходах митців у розкритті теми	**пам'ятник собі поставив незотлінний…»). «Євгеній Онєгін».** Значення творчості О. С. Пушкіна для розвитку російської та світової літератури. Провідні мотиви його лірики. Тема кохання і призначення мистецтва у віршах митця. Взаємодія романтизму і реалізму в романі О. С. Пушкіна «Євгеній Онєгін». Реалістичне висвітлення романтичних тем (кохання, відчуження особистості, життя і смерті, розладу мрії та дійсності тощо) і образів (Онєгін — Тетяна, Ленський — Ольга). Традиції світової літератури і культури у творі (вплив Дж. Байрона та ін.). Дзеркальна композиція (лист Тетяни — відповідь Онєгіна — дуель — лист Онєгіна — відповідь Тетяни). Зображення різних сфер життя (історії і сучасності, столиці і провінції, народних звичаїв і кола культурних інтересів суспільства тощо). Художнє новаторство О. С. Пушкіна (у жанрі, мові, авторській

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
«пам'ятника» (Горацій, О. С. Пушкін); • *порівнює* образи Євгенія Онєгіна та Печоріна; • *розповідає* про роль України в житті й творчості митців, *пояснює* посилення інтересу Європи до України в добу романтизму; • *знає* імена українських перекладачів творів європейських романтиків; • *розповідає* про відкритість романтизму як художнього напряму, його взаємодію з іншими напрямами, *демонструє* формування реалістичних тенденцій у межах романтизму (на прикладі прочитаних творів); • *виявляє* особливості індивідуальних стилів митців (на прикладі прочитаних творів).	позиції, підході до зображення дійсності). Образ автора. **Михайло Юрійович Лермонтов (1814–1841). Лірика («Сосна», «І нудно і сумно…», «На дорогу йду я в самотині…»). «Герой нашого часу» (огляд, 3-4 уривки за вибором учителя).** Мотиви світової скорботи у ліриці М. Ю. Лермонтова. Зв'язок творчості митця із традиціями європейського романтизму (Дж. Байрона, Г. Гейне та ін.). Особливості розвитку сюжету й композиції в романі «Герой нашого часу». Зв'язок твору з історичною та духовною атмосферою доби. Складність образу Печоріна, його духовна трагедія. Новаторство М. Ю. Лермонтова в жанрі роману. ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про поему (романтична), роман (роман у віршах, філософсько-психологічний), віршовий розмір. Строфа (онєгінська).*

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
	(ЛК) *Романтизм у різних видах мистецтва (живопис, музика та ін.).* ***(УС)*** *Україна в житті й творчості зарубіжних митців.* ***(ЕК)*** *Порівняння віршів «На півночі кедр одинокий…» Г. Гейне й «Сосна» М. Ю. Лермонтова. Трансформація байронічних мотивів у творчості О. С. Пушкіна і М. Ю. Лермонтова. Порівняння образів Євгенія Онєгіна і Печоріна. Тема «пам'ятника» у творчості Горація, О. С. Пушкіна. Порівняння оригіналів, художніх перекладів, переспівів.* ***(МЗ)*** *Художня культура, історія, географія.* Завершення І семестру
4. Реалізм (*13 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* необхідність поваги до людини, *розпізнає* уявні і	Поняття про реалізм та історія його формування. Характерні ознаки реалізму як літературного напряму (зв'язок із дійсністю, аналітизм, типовість образів і ситуацій, розкриття впливу со-

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	Зміст навчального матеріалу
справжні життєві цінності, *цінує* вияв милосердя та співчуття до людини (**НЛ-2);** • *осмислює* причиново-наслідкові рішення між власними рішеннями і поведінкою та здоров'ям та безпекою (**НЛ-3);** • *розуміє* роль ініціативності в суспільстві (**НЛ-4).** ***Предметні компетентності*** • *дає визначення* поняття «реалізм», *називає* його провідні ознаки, *виявляє* їх у прочитаних творах; • *розуміє* особливості взаємодії реалізму з іншими напрямами XIX століття (романтизмом, натуралізмом); • *розповідає* про основні віхи життя й творчості митців; • *розкриває* особливості світогляду письменників; • *визначає* актуальні проблеми, теми творів;	ціального середовища на людину, критичний пафос, дослідження життя суспільства, психологізм та ін.). Взаємодія реалізму з іншими напрямами XIX ст. (романтизмом, натуралізмом). **Оноре де Бальзак (1799–1850). «Гобсек».** Основні віхи творчості та особливості світогляду письменника. «Людська комедія»: історія написання, художня структура, тематика і проблематика, образи. Повість «Гобсек» у структурі «Людської комедії». Сюжетно-композиційні особливості твору («розповідь у розповіді»). Багатогранність образу Гобсека (як соціального типу доби, як філософа та ін.), засоби його створення (портрет, психологічна деталь, монолог, вчинки, філософське ставлення до життя та ін.). **Микола Васильович Гоголь (1809–1852)**. Петербурзький етап життя і творчості письменника. **«Ревізор».** Творча історія п'єси. Об-

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
• *установлює* сюжетно-композиційні особливості творів; • *аналізує* прочитані тексти цілісно і в окремих фрагментах; • *аналізує* образи персонажів як типові з визначенням засобів їхнього створення (портрет, психологічні деталі, інтер'єр, мова, стосунки із середовищем, з іншими персонажами тощо); • *дає визначення* поняття «психологізм», *розкриває* специфіку психологізму в прочитаних творах; • *інтерпретує* вчинки персонажів, *дає їм власну оцінку*, *висловлює* судження щодо певних ситуацій, *аргументує* свою позицію прикладами, цитатами з текстів; • *виявляє* художнє новаторство митців; • *розкриває* специфіку аналітичного підходу письменників до зображення дійсності (зображення	рази чиновників. Образ Хлєстакова та його динаміка. Засоби комічного у творі. Специфіка художнього конфлікту й жанру п'єси. **«Шинель».** Цикл петербурзьких повістей: основні теми та проблеми. Побутовий, психологічний і філософський плани повісті «Шинель». Особливості сюжету й композиції. Образ Башмачкіна та засоби його створення. Образ столиці (як чужого й ворожого для людини простору). Трактування фіналу, значення елементів фантастики в реалістичному творі. Тема «маленької людини». ***(ТЛ)*** *Поглиблення понять про образ (типовий), повість (соціально-психологічна, соціально-побутова, філософська), оповідання, комедію, художню деталь (психологічна). Психологізм, інтер'єр.* ***(ЛК)*** *Утілення образів і сюжетів творів О. де Бальзака, М.В. Гоголя у мистецтві (ілюстраціях, кіно, театрі*

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
людини у зв'язках із середовищем, змалювання різних верств суспільства, точність деталей і описів тощо); • *розповідає* про зв'язки письменників з Україною, увічнення їхньої пам'яті в музеях і пам'ятниках, утілення образів і сюжетів їхніх книг у творах мистецтва; • *порівнює* особливості втілення теми грошей та їхнього згубного впливу на людину й суспільство у творчості О. де Бальзака і М. В. Гоголя (на прикладі прочитаних творів)	*тощо).* ***(УС)*** *О. де Бальзак і Україна. Значення М. В. Гоголя для розвитку української та зарубіжних літератур.* ***(ЕК)*** *Зіставлення специфіки розкриття теми грошей та їхнього впливу на людину у творчості О. де Бальзака й М. В. Гоголя.* ***(МЗ)*** *Художня культура, іноземна мова, географія, історія*
5. Нові тенденції у драматургії кінця XIX–початку XX ст. (*7 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* необхідність брати на себе відповідальність за власні рішення (**НЛ-2**);	«Стара» і «нова драма». Зміни в драматургії кінця XIX – початку XX ст. **Генрік Ібсен. «Ляльковий дім», Бернард Шоу. «Пігмаліон» (1-2 твори на вибір учителя)**

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
• *виробляє* вміння опановувати себе (**НЛ-3**); • *розрізняє* щирі і меркантильні наміри (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *виявляє* у творах письменників провідні проблеми, теми, мотиви; • *характеризує* художні образи, *виявляє* в тексті художні засоби їхнього створення; • *аналізує* твори у єдності змісту та форми; • *висловлює* власні судження щодо актуальних тем і проблем, образів і подій творів, *аргументує* свою думку прикладами з тексту, відповідними цитатами; • *розповідає* про основні віхи життя й творчості митців; • *знає* українські переклади творів, *зіставляє* їх з оригіналами (за умови володіння іноземною мовою);	**Генрік Ібсен (1828–1906). «Лялько-вий дім».** Роль Г. Ібсена в розвитку світової драматургії, його новаторство. «Ляльковий дім» як соціально-психологічна драма. Особливості драматичного конфлікту та розвиток сценічної дії (зовнішньої і внутрішньої). Композиція п’єси. Образна система. Підтекст. Символіка. Відкритість фіналу. **Бернард Шоу (1856–1950). «Пігмаліон».** Особливості світогляду Б. Шоу. Специфіка втілення античного міфу в п’єсі «Пігмаліон». Динаміка образу Елайзи Дулітл. Ідеї «одухотворення» людини й життя засобами мистецтва, збереження національної культури, розвитку мови. ***(ТЛ)*** *«Нова драма», ібсенізм.* ***(ЛК)*** *Утілення драматичних творів Г. Ібсена і Б. Шоу в театрі, кіно.*

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
• *здійснює* пошуково-дослідницьку діяльність у галузі літератури (збирання відомостей про письменників, систематизація фактів, аналіз окремих літературних явищ, підготовка повідомлення, презентації тощо); • *користується* літературознавчими словниками, енциклопедіями та іншими видами джерел (зокрема інтернет-ресурсами)	***(УС)*** *Українські перекладачі творів зарубіжної літератури кінця XIX–початку XX ст.* ***(ЕК)*** *Порівняння особливостей «старої» та «нової драми», образів персонажів.* ***(МЗ)*** *Художня культура, іноземна мова*
6. Література XX–XXI ст. Життя, історія, культура (*7 годин*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *обгрунтовує* вплив культурного, соціального, економічного чинників на розвиток людства**;** *характеризує* цілісну наукову картину світу (**НЛ-1**)*;* • *усвідомлює* моральну відповідальність за свої вчинки; *аналізує* принципи і механізми функцію-	**(1–2 твори за вибором учнів і вчителя)** **Шолом-Алейхем (1859–1916). «Тев'є-молочар».** Тема історичного зламу, який пройшов крізь долю людини і народу на межі XIX–XX ст. Образна система твору. Філософські проблеми. Народний гумор. Сучасні інтерпретації твору в театрі, кіно та інших видах мистецтва.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
вання суспільства (**НЛ-2**)*;* • *розуміє* відповідальність за духовне й фізичне здоров'я, *прогнозує* ризики непродуманих наукових та суспільних експериментів (**НЛ-3**); • *цінує* ініціативність та підприємливість (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *знає* основні відомості про життя і творчість митців; • *виявляє* актуальні проблеми, теми в прочитаних творах, їхній зв'язок із проблемами суспільства, історії, культури, існування людини, її морального вибору; • *виявляє* ознаки різних літературних напрямів у прочитаних творах; • *знає* характерні ознаки різних жанрів, *виявляє* їх у творах письменників; • *характеризує* образи провідних героїв, *простежує* особливості	**Михайло Опанасович Булгаков. (1891–1940). «Собаче серце».** Українські сторінки життя і творчості М. О. Булгакова. М. О. Булгаков і влада, трагедія митця. «Собаче серце» як метафора соціальних експериментів революційної доби. Конфлікт натовпу, масової свідомості та інтелекту, культури. Персонажі-«двійники» (Шаріков — Швондер). **Рей Дуглас Бредбері (1920–2012). «451° за Фаренгейтом».** Тривога за майбутнє суспільства в романі-антиутопії «451° за Фаренгейтом». Тема знецінення культури. Провідні мотиви твору – книги (читання), пожежі, тотального контролю, інакомислення тощо. Натовп і влада. Важке прозріння особистості в тоталітарному суспільстві. **Гарпер Лі (1926–2016). «Убити пересмішника».** Проблема входження молоді в дорослий світ, зіткнення із жорстокістю.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
їхньої внутрішньої зміни, *виявляє* відповідні художні засоби; • *створює рецензію* (усну або письмову) на сучасний твір літератури (або кіно, театру); • *обстоює* власну думку, *веде полеміку* щодо актуальних проблем і тенденцій розвитку сучасної літератури, зокрема в аспекті її взаємодії з іншими видами мистецтва; • *презентує* свої улюблені твори сучасної літератури на уроці, *виявляє* в них риси художності; • *володіє* навичками роботи з бібліотечними фондами, інтернет-ресурсами з метою пошуку необхідної книги, творчого читання; • *знає* популярні книжкові серії для молоді, сучасні літературно-художні видання, інтернет-портали творів зарубіжної літератури; • *аналізує* твори сучасних зарубі-	Моральні ідеали у творі. **Ерік Вольф Сігел (1937–2010). «Історія одного кохання».** Розповідь про зворушливе і трагічне кохання студента, сина мільйонера, до дочки бідного італійського емігранта. Проблеми життя і смерті, любові й відданості у творі. ***(ТЛ)*** *Класична і масова література. Рецензія. Поглиблення поняття про «художність».* ***(ЛК)*** *Бібліотечні та інтернет-ресурси, їхнє використання для збагачення кола читання, розвитку навичок творчої роботи з книгою. Взаємодія різних видів мистецтва (кіно і література та ін.), комп'ютерних технологій і літератури. Сучасні літературно-художні видання, інтернет-портали творів зарубіжної літератури. Міжнародні літературні премії.* ***(УС)*** *Українські перекладачі творів зарубіжної класики і сучасної літе-*

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
жних авторів у єдності змісту й форми; • *знає* визначні міжнародні літературні премії сучасності; • *називає* зарубіжних письменників-лауреатів міжнародних премій у галузі художньої літератури, твори митців, відзначені преміями	*ратури. Шолом-Алейхем і Україна.* ***(ЕК)*** *Переосмислення сюжетів, образів, мотивів зарубіжної літератури і культури у творах мистецтва.* ***(МЗ)*** *Історія, художня культура*
7. Підсумки (*2 години*)	
Учень/учениця **Ключові компетентності** • *усвідомлює* красу природи, її благотворний вплив на людину, *розуміє* відповідальність за спроби змінити навколишній світ (**НЛ-1**); • *оцінює* свою роль у суспільстві, *бере участь* у процесі ухвалення рішень (**НЛ-2**); • *осмислює* причиново-наслідкові зв'язки між безпечною поведін-	Узагальнення і систематизація навчального матеріалу. ***(МЗ)*** *Українська література.*

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
кою та здоров'ям (**НЛ-3**); • *продукує* власні ідеї та ініціативи, *обстоює* власну думку, використовуючи доцільні мовні засоби (**НЛ-4**). **Предметні компетентності** • *визначає* основні етапи літературного процесу XIX–XX ст., їхні особливості, зв'язок із розвитком культури і мистецтва; • *розрізняє* літературні напрями, течії, роди, жанри XIX–XX ст.; • *установлює* жанрово-родову належність творів, їхню жанрову й стильову своєрідність; • *називає* представників різних літературних напрямів, течій, мистецьких тенденцій, *виявляє* їхній внесок у національну та світову скарбницю художніх цінностей; • *застосовує* літературознавчі поняття в процесі аналізу й інтерпретації літературних творів; • *аналізує, оцінює, порівнює* літе-	

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (за розділами)	**Зміст навчального матеріалу**
ратурні твори і явища.	
Завершення II семестру (+ 4 години резерв)	
Для вивчення напам'ять • Ф. Шиллер. «До радості» • Г. Гейне. «Не знаю, що стало зо мною…» • О. С.Пушкін (1 вірш за вибором учителя та учнів) • М. Ю. Лермонтов. «На дорогу йду я в самотині…»	

==========

Додатки

Додаток 1.

Список творів для додаткового читання

Для уроків позакласного читання та уроків із резервного часу (за вибором учителя)

5 клас

1. Арабські казки. «Про Аладдіна і чарівну лампу», «Розповідь про царя Шахріяра» (1–2 за вибором)
2. Баррі Дж. М. «Пітер Пен», «Пітер Пен і Венді» (1 за вибором)
3. Бернетт Ф. Е. «Таємничий сад», «Маленький лорд Фаунтлерой», «Маленька принцеса» (1–2 за вибором)
4. Бюрґер Г. і Распе Р. Е. «Дивовижні пригоди, подорожі й бойові подвиги барона Мюнхгаузена»
5. Гаршин В. «Жабка-мандрівниця»
6. Гауф В. «Маленький Мук»
7. Гофман Е. Т. А. «Лускунчик»
8. Єсенін С. О. «Біла береза», «Пісня про собаку» та інші вірші про природу (1-2 за вибором)
9. Кестнер Е. «Еміль та детективи», «Крихта та Антон» (1 за вибором)
10. Керролл Л. «Аліса в Задзеркаллі»
11. Кіплінг Р. Дж. «Мауглі», «Рікі-Тікі-Таві»
12. Коллоді К. «Піноккіо»
13. Корчак Я. «Король Матіуш Перший»
14. Крюс Дж. «Флорентіна»
15. Лагерлеф С. «Дивовижна подорож Нільса Хольгерсона з дикими гусаками Швецією», «Свята ніч» (1 за вибором)
16. Маршак С. Я. «Дванадцять місяців»

17. Мілн А. «Вінні-Пух та всі-всі-всі»
18. Одоєвський В. Ф. «Містечко в табакерці»
19. Перро Ш. Казки (1-2 за вибором)
20. Родарі Дж. «Казки по телефону»
21. Родарі Дж. «Пригоди Цибуліно», «Пригоди Джельсоміно в Країні брехунів» (1 за вибором)
22. Російські народні казки. «Василиса Прекрасна» та ін. (1-2 за вибором)
23. Сетон-Томпсон Е. «Ведмежа Джонні», «Мустанг-іноходець»(1-2 за вибором)
24. Чапек К. «З погляду кішки»
25. Японські казки. «Жабка з Кіото і жабка з Осака» та ін. (1-2 за вибором)

Із сучасної літератури

26. Буличов К. Цикл «Аліса» (1-2 твори за вибором), «Навколо світу за три години»
27. Екгольм Я. У. «Людвігові хитрому – ура! ура! ура!»
28. Ліндґрен А. «Пеппі Довгапанчоха», «Малюк і Карлсон», «Пригоди Калле Блюмквіста» (1-2 за вибором)
29. Маар П. «Пан Белло і блакитне диво», «Що не день, то субота», «Китобус, або Нові цятки для Суботика» (1-2 за вибором)
30. Нанетті А. «Мій дідусь був черешнею»
31. Старк У. «Чи вмієш ти свистати, Юганно?»
32. Стронґ Дж. «Кімнатні пірати», «Розшукується ракета на чотирьох лапах», «Гармидер у школі», «Канікули з близнятами» (1-2 за вибором)

6 клас

1. Бєляєв О. Р. «Людина-амфібія»
2. Бредбері Р. «Все літо в один день» та інші оповідання (1-2 за вибором)

3. Верн Ж. «Діти капітана Гранта»
4. Даррелл Дж. «Моя родина та інші звірі», «Птахи, звірі й родичі» (1 за вибором)
5. Дефо Д. «Життя і незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо»
6. Крюс Дж. «Тім Талер, або Проданий сміх»
7. Марк Твен. «Принц і злидар»
8. Монтгомері Л. М. «Емілі виростає» (трилогія «Емілі з Місячного Серпа»)
9. О. Генрі. «Вождь червоношкірих» та ін. (1-2 за вибором)
10. Олеша Ю. К. «Три товстуни»
11. Сенкевич Г. «Янко-музикант»
12. Сетон-Томпсон Е. «Маленькі дикуни»
13. Толстой Л. М. «Дитинство»
14. Треверс П. «Мері Поппінс»
15. Троєпольський Г. М. «Білий Бім Чорне вухо»
16. Тургенєв І. С. Вірші в прозі («Горобець», «Собака», «Жебрак» та ін.) (2-3 за вибором)
17. Харріс Дж. Ч. «Казки дядечка Рімуса»
18. Шолом-Алейхем**.** «Хлопчик Мотл», «Пасха на селі»

Із сучасної літератури

19. Енде М. «Момо», «Нескінченна історія» (1 за вибором)
20. Ліндґрен А. «Брати Лев'яче серце»
21. Нестлінґер К. «Пес йде у світ», «Начхати нам на огіркового короля!», «Гном у голові», «Летіть, хрущі» (1-2 за вибором)
22. Ролінґ Дж. «Гаррі Поттер і філософський камінь»
23. Шмітт Е. Е. «Оскар і Рожева Пані»

7 клас

1. Балада «Садко»

2. Вайсглас І. «Круки»
3. Васильєв Б. Л. «А зорі тут тихі…»
4. Верн Ж. «Двадцять тисяч льє під водою»
5. Воннегут К. «Брехня»
6. Діккенс Ч. «Пригоди Олівера Твіста»
7. Дюма О. «Три мушкетери»
8. Крісті А. «Десять негренят»
9. Купер Ф. «Звіробій», «Останній із могікан» (1 за вибором)
10. Лондон Дж. «Біле Ікло», «Поклик предків» (1 за вибором)
11. Монтгомері Л. М. «Енн із «Зелених дахів»
12. Олкотт Л. «Маленькі жінки»
13. Осєєва В. О. «Дінка», «Дінка прощається з дитинством» (1 за вибором)
14. Пірс Ф. «Том і опівнічний сад»
15. Пушкін О. С. «Пісня про віщого Олега», «Повісті покійного Івана Петровича Бєлкіна», «Дубровський» (1 за вибором)
16. Рід Т. М. «Вершник без голови», «Квартеронка», «Морське вовченя» та ін. (1 за вибором)
17. Уеллс Г. «Невидимець», «Машина часу» (1 за вибором)
18. Фраєрман Р. І. «Дикий собака динго, або Повість про перше кохання»
19. Хемінгуей Е. «Кішка на дощі»
20. Шолохов М. О. «Доля людини»

Із сучасної літератури

21. Гавальда А. «35 кіло надії»
22. Гаґеруп К. «Золота Вежа»
23. Колфер Й. «Артеміс Фаул» («Код вічності» або ін.) (1 за вибором)
24. Льюїс К. С. «Хроніки Нарнії» (1-2 за вибором)
25. Пулман Ф. Трилогія «Темні початки» («Північне сяйво», «Магічний ніж», «Янтарне скло») (1-2 твори за вибором)

26. Сашар Л. «Ями»
27. 27. Старк У. «Петер і червоний птах», «Мій друг Персі, Бофало Біл і я» (1 за вибором)
28. Уліцька Л. «Паперова перемога», дитячі оповідання (1-2 за вибором)
29. Сучасна зарубіжна поезія (1-2 твори за вибором)

8 клас

1. Апдайк Дж. «Завтра, завтра, завтра»
2. Бомарше П. О. «Севільський цирульник»
3. Бунін І. О. «Красуня»
4. Гурамішвілі Д. Поезії (2-3 за вибором)
5. Думбадзе Н. «Я, бабуся, Іліко та Іларіон»
6. Лопе де Вега. «Собака на сіні»
7. Мелвілл Г. «Мобі Дік, або Білий Кит»
8. Мольєр. «Тартюф»
9. Распутін В. Г. «Уроки французької», «Прощання з Матьорою» (1 за вибором)
10. Рудакі. Газелі, рубаї, бейти (за вибором)
11. Руставелі Ш. «Витязь у тигровій шкурі»
12. Софокл. «Антігона»
13. Толкін Дж. Р. Р. «Володар Перснів»
14. Фонвізін Д. І. «Недоросток»
15. Чичибабин Б. Поезії (1-2 за вибором)

Із сучасної літератури

16. Ґордер Ю. «Світ Софії»
17. Парр М. «Вафельне серце»
18. Старк У. Твори для підлітків
19. Таунсенд С. «Таємний щоденник Адріана Моула»

20. Шведер О. Г. «Сни шовкопряда»
21. Сучасна зарубіжна поезія (1-2 твори за вибором).

9 клас

1. Акутаґава Р. «Ніс» та ін. (1 за вибором)
2. Бальзак О. «Батько Горіо», «Шагренева шкіра» (1 за вибором)
3. Бронте Ш. «Джейн Ейр»
4. Гоголь М. В. «Ніс», «Портрет» (1 за вибором)
5. Грибоєдов О. С. «Лихо з розуму»
6. Гюго В. «Собор Паризької Богоматері»
7. Кузнецов А. В. «Бабин Яр»
8. Лермонтов М. Ю. «Мцирі»
9. Меріме П. «Кармен»
10. По Е. «Ельдорадо» та ін.
11. Пушкін О. С. «Маленькі трагедії» (1 за вибором).
12. Ремарк Е. М. «Три товариші», «Життя в борг» (1 за вибором)
13. Сенкевич Г. «Камо грядеші?»
14. Стругацькі А. і Б. «Важко бути богом»
15. Шиллер Ф. «Івікові журавлі», «Підступність і кохання», «Розбійники», «Вільгельм Телль» (1 за вибором)

Із сучасної літератури

16. Геддон М. «Загадковий нічний інцидент із собакою»
17. Космовська Б. «Позолочена рибка»
18. Нестлінґер К. «Маргаритко, моя квітко»
19. Сучасна зарубіжна поезія (1-2 твори за вибором).

Кіноповісті та кіноромани

1. Еймі Бендер. «Таємний знак» (США, 2010, реж. М. Аґрело);

2. Хосе Рівера, Тім Салліван. «Листи до Джульєтти» (США, 2010, реж. Г. Вінік);
3. Майкл Морпурґо. «Бойовий кінь» (США, 2012, реж. Стівен Спілберґ)
4. або інші (1–2 за вибором).

Додаток 2.

Сучасна науково-методична література для вчителя

Нормативні документи

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – № 4-5. – С. 3–56; [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п.

2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednyaua-sch2016/koncepciya.html

Монографії, посібники, словники, довідники

1. Абрамович С. Д. Священні книги людства. Веди, Авеста, Біблія, Коран / С.Д. Абрамович. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2003. – 192 с. (Серія «Бібліотека вчителя зарубіжної літератури»)

2. Бандура О. Теорія літератури в тезах, дефініціях, таблицях: Навчальний довідник / О. Бандура, Г. Бандура. – К. : Шкільний світ, 2008. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

3. Волошина Н. Й. Наукові основи методики літератури: Посібник / Н. Й. Волошина, О. М. Бандура, О. А. Гальонка та ін.[за ред. Н. Й. Волошиної] – К. : Ленвіт, 2002. – 344 с.

4. Волощук Е. Технэ майевтике: Теория и практика анализа литературного произведения / Е. Волощук, Б. Бегун // Тема. – 1997. – № 1-2. – 248 с.

5. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: Навчальний посібник / Г. Й. Давиденко, Г. М. Стрельчук, Н. І. Гринчак. – К. : Центр учбової

літератури, 2011. – 488 с.

6. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології / І. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.

7. Зарубіжна література XIX століття: Посібник [за ред. О. М. Ніколенко, В. І. Мацапури]. – К. : ВЦ «Академія», 1999. – 360 с. (Серія «Відкритий урок»)

8. Зарубіжна література XX століття: Посібник [за ред. О. М. Ніколенко, Т. М. Конєвої]. – К. : ВЦ «Академія», 1998. – 320 с. (Серія «Старшокласникам і абітурієнтам»)

9. Зубрицька М. Homo legens: читання як соціокультурний феномен / М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2004. – 352 с.

10. Ісаєва О. О. Організація та розвиток читацької діяльності школярів при вивченні зарубіжної літератури: Посібник для вчителя / О. О. Ісаєва. – К. : Ленвіт, 2000. – 184 с.

11. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури : Монографія / О. О. Ісаєва. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. – 380 с.

12. Історія зарубіжної літератури XX ст.: Навчальний посібник / В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковська, М.В. Кузьменко та ін. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 496 с. (Серія «Альма матір»)

13. Кирилюк З. В. Зарубіжна література. Античність. Середньовіччя. Відродження. Бароко. Класицизм: Посібник для вчителя / З. В. Кирилюк. – Тернопіль : Астон, 2002. – 259 с.

14. Кичук Н. Формування творчої особистості вчителя / Н. Кичук. – К. : Либідь, 1991. – 222 с.

15. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи / Ж. В. Клименко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 340 с.

16. Клименко Ж. В. Зарубіжна література. Позакласні заходи. 5–6 класи: Посібник для вчителя / Ж. В. Клименко, О. О. Ісаєва. – Харків: Веста : Видавництво «Ранок», 2004. – 128 с.

17. Клименко Ж. В. Зарубіжна література. Позакласні заходи. 7–8 класи: посібник для вчителя / Ж. В. Клименко, О. О. Ісаєва. – Харків : Веста : Видавництво «Ранок» , 2004. – 128 с.

18. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія) / О. М. Куцевол. – К. : Освіта України, 2009. – 494 с.

19. Куцевол О. М. Світ Шекспіра: Посібник для вчителя / О. М. Куцевол. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2003. – 288 с. (Серія «Бібліотека вчителя зарубіжної літератури»)

20. Лексикон загального та порівняльного літературознавства [за ред. А. Волкова]. – Чернівці : Золоті литаври, 2011. – 636 с.

21. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах / автор-укладач Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 445 с.

22. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752 с. (Серія «Nota bene»)

23. Матвіїшин В. Г. Український літературний європеїзм / В. Г. Матвіїшин. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 264 с.

24. Мацевко-Бекерська Л. В. Методика викладання світової літератури: Навчально-методичний посібник / Л. В. Мацевко-Бекерська. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 320 с.

25. Методика преподавания литературы [под ред. О. Богдановой]. – М. : Академия, 2000. – 400 с.

26. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник / Л. Ф. Мірошниченко – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 432 с.

27. Мірошниченко Л. Ф. Зарубіжна література. Позакласні заходи. 9-11 кл. : Посібник для вчителя / Л. Ф. Мірошниченко, Ю. М. Дишлюк. – Харків : Ранок, 2004. – 208 с.

28. Мойсеїв І. Зарубіжна література в людинотворчому вимірі / І. Мойсеїв. – К. : Генеза, 2003. – 256 с.

29. Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму / Д.С. Наливайко, К. О. Шахова. – К. : Заповіт, 1997. – 464 с.

30. Наукові основи методики літератури [за ред. Н. Волошиної]. – К. : Ленвіт, 2002. – 344 с.

31. Ніколенко О. М. Бароко. Класицизм. Просвітництво: Посібник для вчителя / О.М. Ніколенко. – Харків: Веста : Видавництво «Ранок», 2003. – 224 с. (Серія «Бібліотека словесника»)

32. Ніколенко О. М. Романтизм у поезії (Г. Гейне, Дж. Г. Байрон, А. Міцкевич, Г. Лонгфелло): Посібник для вчителя / О. М. Ніколенко. – Харків: Веста : Видавництво «Ранок», 2003. – 176 с. (Серія «Бібліотека словесника»)

33. Ніколенко О. М. Сучасний урок зарубіжної літератури: Посібник. 5–11 класи / О. М. Ніколенко, О. М. Куцевол – К. : ВЦ «Академія», 2003. – 288 с.

34. Ніколенко О. М. Літературні епохи, напрями, течії / О. М. Ніколенко, В. І. Мацапура. – К. : Педагогічна преса, 2004. – 128 с.

35. Ніколенко О. М. Зарубіжна література: Тести: Посібник / О. М. Ніколенко, О. В. Орлова, Т. М. Конєва. та ін. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 352 с.

36. Ніколенко О. М. Філософія життя у китайській та японській літературах (Лі Бо, Ду Фу, Мацуо Басьо та ін.): Посібник для вчителя / О. М. Ніколенко,

І. О. Філіна. – Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2003. – 192 с. (Серія «Бібліотека вчителя зарубіжної літератури»)

37. Нямцу А. Е. Идеи и образы Нового Завета в мировой литературе. Часть 1 / А. Е. Нямцу. – Черновцы: Рута, 1997. – 328 с.

38. Нямцу А. Є. Міф. Легенда. Література / А. Є. Нямцу. – Чернівці: Рута, 2007. – 520 с.

39. Нямцу А. Е. Основы теории традиционных сюжетов / А. Е. Нямцу. – Черновцы : Рута, 2003. – 80 с.

40. Оліфіренко С. М. Мандрівка Інтернет-сторінками зарубіжної літератури: Посібник для вчителів і учнів 8-11 класів / С. М. Оліфіренко. – Київ: Грамота, 2007. – 344 с.

41. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах / Є. Пасічник. – К. : Ленвіт, 2000. – 384 с.

42. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник [за ред. О. І. Пометун]. – К. : АСК, 2004 – 192 с.

43. Професія – вчитель літератури: Словник-довідник [упор. Т. Чередник]. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 140 с.

44. Ситченко А. Л. Методика викладання літератури: Термінологічний словник [за ред. А. Л. Ситченко] / А. Л. Ситченко, В. І. Шуляр , В. В. Гладишев. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2008. – 132 с.

45. Ситченко А. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу / А. Ситченко. – К. : Ленвіт, 2004. – 304 с.

46. Словник художніх засобів і тропів / автор-укладач В. Ф. Святовець. – К. : ВЦ «Академія», 2011. – 176 с. (Серія «Nota bene»)

47. Сучасна літературна компаративістика: стратегії і методи. Антологія [за заг. ред. Д. С. Наливайка]. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2009. – 487 с.

48. Таранік-Ткачук К. В. Від Вітмена до Маркеса: Матеріали до уроків зарубіжної літератури / К. В. Таранік-Ткачук. – Тернопіль : Мандрівець, 2005. – 196 с. ; Біла Церква : Дельфін, 2011. – 220 с.

49. Таранік-Ткачук К. В. Стилістичний аналіз художнього твору на уроках зарубіжної літератури / К. В. Таранік-Ткачук. – К.: Грамота, 2008. – 128 с.

50. Чижевський Д. І. Історія російської літератури XIX століття. Романтизм / Д.І. Чижевський. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 216 с. (Серія «Альма-матер»)

51. Чижевський Д. І. Історія української літератури / Д. І. Чижевський. – К. : ВЦ «Академія», 2003. – 568 с. (Серія «Альма-матер»)

52. Чижевський Д. І. Порівняльна історія слов'янських літератур / Д. І. Чижевський. – К.: ВЦ «Академія», 2005. – 288 с. (Серія «Альма-матер»)

53. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література від античності до початку XIX сторіччя: Історико-естетичний нарис / Б. Б. Шалагінов. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 1994. – 360 с.

54. Шалагінов Б. Б. Шлях Гете. Життя, філософія, творчість: Посібник для вчителя / Б.Б. Шалагінов. – Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2003. – 288 с. (Серія «Бібліотека вчителя зарубіжної літератури»)

55. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: Навчальний посібник / Ф. М. Штейнбук. – К. : Кондор, 2007. – 313 с.

Періодичні фахові видання

1. Всесвіт: фаховий журнал світової літератури. – К. : Видавничий дім «Всесвіт»: http://vsesvit-journal.com

2. Всесвітня література в сучасній школі:науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України. – К. : РА «Освіта України».

3. Всесвітня література в школах України: науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України. – К. : Педагогічна преса.

4. Зарубіжна література в школах України: науково-методичний журнал. – К. : Антросвіт: http: //www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/zlvsh/index

5. Вікно в світ. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання: науково-методичний журнал. – К. : Незалежний центр наукових досліджень зарубіжної літератури.

6. Всесвітня література та культура: науково-методичний журнал. – К. : Антросвіт.

7. Зарубіжна література: науково-методична газета. – К. : Шкільний світ: http: //literatura@1veresnya.com.ua

8. Зарубіжна література в школі: науково-методичний журнал. – Харків: Основа.

9. Слово і Час: науково-теоретичний журнал. – К.: Національна академія наук України, Інститут літератури імені Тараса Шевченка, Національна спілка письменників України: http://www.slovoichas.in.ua

Сайти бібліотек

1. Бібліотека світової літератури – оригінали та переклади (Library of the world literature – original texts and translations): http://ae-lib.narod.ru.

2. Державна бібліотека України для юнацтва: http://www.4uth.gov.ua/

3. Національна бібліотека України для дітей: www.chl.kiev.ua/.

4. Національна парламентська бібліотека України: http://www.nplu.org/

5. Львівська обласна бібліотека для дітей : http://kazkar.at.ua/lodb.org.ua/

6. Електронна бібліотека української літератури (зарубіжна література): http://ukrlib.com.

7. Бібліотека українського центру: http://ukrcenter.com.

8. Дитячий сайт «Казкар»: http://kazkar.at.ua/